

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
STARPTAUTISKO UN EIROPAS TIESĪBU ZINĀTŅU KATEDRA

**AUT DEDERE AUT JUDICARE PRINCIPA SAISTĪBA AR ERGA
OMNES ATBILDĪBU STARPTAUTISKAJĀS PUBLISKAJĀS TIESĪBĀS**

BAKALaura DARBS

Autore: **Sintija Platā**
Studenta apliecības Nr.: sp16052

Darba vadītājs: lektors Mg. iur. **Māris Lejnieks**

RĪGA 2019

ANOTĀCIJA

Bakalaura darbā analizēts pienākuma *aut dedere aut judicare* darbības apjoms, *erga omnes* atbildības koncepts un abu tiesību institūtu savstarpējā mijiedarbība. Bakalaura darba mērķis ir izpētīt, vai situācijās, kad valsts neizpilda vai pārkāpj *aut dedere aut judicare* pienākumu, citas valstis var prasīt no pirmās atbildību. Darbā apskatīti starptautiskie līgumi, starptautisko tiesu nolēmumi, īpašu uzmanību pievēršot ANO Starptautiskās tiesas spriedumam lietā *Questions relating to the Obligation to Prosecute or Extradite (Belgium v. Senegal)*, un doktrinālie avoti, lai noskaidrotu augstāk minēto tiesību institūtu saturu un piemērošanu. Bakalaura darba noslēgumā autore izvirza secinājumus par *aut dedere aut judicare* principa statusu, *erga omnes* atbildību un to savstarpējo saistību starptautiskajās publiskajās tiesībās.

Atslēgvārdi: *aut dedere aut judicare* princips, *aut dedere aut judicare* klauzula līgumos, *erga omnes* pienākumi, *erga omnes* atbildība, starptautiski pārkāpumi

ANNOTATION

The Bachelor Thesis analyses the scope of the obligation *aut dedere aut judicare*, the concept of *erga omnes* responsibility and interaction between these two legal institutes. The purpose of the Bachelor's paper is to research whether in situations, where a State fails to fulfil or violates the obligation of *aut dedere aut judicare*, other States may claim responsibility from the firstly mentioned State. The work covers the analysis of international treaties, rulings of international courts, paying special attention to the judgement of UN International Court of Justice in the case *Questions relating to the Obligation to Prosecute or Extradite (Belgium v. Senegal)*, and doctrinal sources to clarify the content and application of the above mentioned legal institutes. As a result of the research, the author puts forward conclusions on the status of the *aut dedere aut judicare* principle, *erga omnes* responsibility and their connection in international public law.

Keywords: *aut dedere aut judicare* principle, *aut dedere aut judicare* clause in international treaties, *erga omnes* obligations, *erga omnes* responsibility, breaches of international obligations

Satura rādītājs

IEVADS	5
1. Valsts saistība aut dedere aut judicare	7
1.1. Aut dedere aut judicare principa izpratne	7
1.2. Aut dedere aut judicare principa piemērošana un pienākuma apjoms.....	8
1.2.1. Starptautiskajos līgumos	13
1.2.2. Starptautiskajās paražu tiesībās	18
2. Erga omnes koncepcija, tās raksturojums	21
2.1. Valstu erga omnes pienākumi	21
2.2. Valsts atbildība erga omnes	24
3. Erga omnes atbildība par aut dedere aut judicare pienākuma neizpildi vai pārkāpumu	27
3.1. ANO ST sprieduma lietā <i>Questions relating to the Obligation to Prosecute or Extradite (Belgium v. Senegal)</i> analīze.....	27
3.2. Aut dedere aut judicare kā erga omnes pienākums.....	37
KOPSAVILKUMS	40
IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN AVOTU SARAKSTS.....	42

IEVADS

Būtiska problēma starptautiskajās publiskajās tiesībās ir nodrošināt personas, kura paveikusi kādu starptautisku noziegumu, efektīvu saukšanu pie atbildības un sodīšanu atbilstoši nozieguma smagumam un tā izraisītajām sekām. Tādējādi starp valstīm kā starptautisko publisko tiesību subjektiem, lai novērstu nesodāmību, svarīgs aspekts ir savstarpējā sadarbība.

Kopš 17. gadsimta, kad, Hugo Grocija (*Hugo Grotius*) ieskatā, aizdomās turētā persona bija vai nu jāizdod vai jāsoda,¹ plašas diskusijas norit par šī valsts pienākuma, tajā laikā dēvēts par *aut dedere aut punire*, piemērošanu un darbības apjomu, tādēļ valstis regulāri pārskata šo starptautisko regulējumu, veicinot tā izplatību, nepārtrauktu attīstību un vienveidību valstu praksē. Par problēmas aktualitāti *aut dedere aut judicare* pienākuma izpratnē un piemērošanā liecina arī Starptautisko tiesību komisijas (turpmāk – STK) ilggadēji veiktais pētījums, par ko 2014. gadā tika sastādīts gala ziņojums,² ietverot tajā galvenos problēmaspektus. Pēc savas būtības *aut dedere aut judicare* tiešajā tulkojumā no latīņu valodas nozīmē “izdot vai tiesāt”, tomēr, ņemot vērā tā vispārīgo definējumu, autore veiks šī principa piemērošanas un darbības apmēra analīzi, kā vienu no pienākuma pamatiem izvirzot starptautiskos līgumus.

Lai secinātu, vai *aut dedere aut judicare* ir valstij uzlikta saistība, no kuras nav pieļaujama atkāpšanās un kuras neizpildes vai pārkāpuma rezultātā no valsts var prasīt starptautisko atbildību, autore aplūkos šo pienākumu gan starptautiskajos līgumos, gan analizēs tā iespējamo starptautisko paražu tiesību statusu. Šāda norobežošana nepieciešama tāda iemesla dēļ, ka atkarībā no pienākuma rašanās pamata mainās arī tā darbības un piemērošanas apjoms, tas ir, vai konkrētais pienākums jāņem vērā, kad klauzula ietverta starptautiskajā līgumā, līdz ar to ir saistoša tikai līguma dalībvalstīm, vai arī *aut dedere aut judicare* kļuvis par starptautisko paražu tiesību normu, un pienākums ir saistošs visām valstīm, ja vien tā izveidošanās stadijā valsts nav pretojusies un izteikusi uzstājīgus iebildumus (ang. val. – *persistent objector*) paražas pastāvēšanai attiecībā uz konkrēto valsti.

Ņemot vērā šī pienākuma specifiku, bakalaura darba mērķis ir izpētīt, vai *aut dedere aut judicare* pienākuma neizpildes, juridiski nekorektas izpildes vai pārkāpuma gadījumā valsts ir atbildīga pret citām valstīm, proti, vai pastāv kāda mijiedarbība starp *aut dedere aut judicare* pienākuma īstenošanu un *erga omnes* atbildību. Šim aspektam starptautiskajās tiesībās pievērsta pastiprināta uzmanība, it īpaši kopš Apvienoto Nāciju Organizācijas Starptautiskās

¹ Grotius H. *De Jure Belli ac Pacis*. Book II, Chapter XXI, Section IV. English translation by Kelsey Fr. W. On the Law of War and Peace. Oxford: Clarendon Press/Humphrey Milford, 1925, p. 527.

² The obligation to extradite or prosecute (*aut dedere aut judicare*). Final Report of the International Law Commission. United Nations, 2014.

Available: http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/reports/7_6_2014.pdf [viewed 11.04.2019.]

tiesas (turpmāk – ANO ST) diskutablā un plaši kritizētā sprieduma lietā *Questions relating to the Obligation to Prosecute or Extradite (Belgium v. Senegal)*.³

Atbilstoši *aut dedere aut judicare* līdz šim nenoteiktajam raksturam darba pirmajā nodaļā tiks apskatīta *aut dedere aut judicare* principa saturs un izpratne un pētīta tā piemērošana un darbības apjoms gan starptautiskajos līgumos, gan starptautiskajās paražu tiesībās. Darba otrajā nodaļā autore analizēs *erga omnes* koncepciju un mūsdienu starptautiskajās tiesībās pastāvošās *erga omnes* saistības un *erga omnes* atbildību. Savukārt darba trešajā nodaļā autore pētīs, vai *aut dedere aut judicare* pārkāpuma rezultātā iestājas *erga omnes* atbildība.

Darba mērķa sasniegšanai autore izvirza uzdevumu analizēt un izpētīt starptautiskos normatīvos aktus, tiesību doktrīnā paustās atziņas un starptautisko tiesu praksi, vērtējot un analizējot starptautiskajās tiesībās pastāvošās pretrunas un mēģinot rast tam izskaidrojumu, noslēgumā izdarot secinājumus, kuri sniedz atbildi uz darbā konstatētajām neskaidrībām. Par pamatu darbā veiktajai analīzei tiks izmantots STK 2014. gada sagatavotais ziņojums par *aut dedere aut judicare* principu, tādu autoru kā M. Šerifa Basioni (*M. Cherif Bassiouni*), Edvarda Vaisa (*Edward Wise*), Antonio Kasese (*Antonio Cassese*) un Andrē Nolkemper (*André Nollkaemper*) veiktie pētījumi par *aut dedere aut judicare* pienākumu un *erga omnes* atbildību, kā arī citu starptautisko publisko tiesību speciālistu atziņas un starptautisko organizāciju un komisiju sagatavotie komentāri, ziņojumi un skaidrojumi.

Darbā tiks izmantoti tādi avoti kā starptautiskie tiesību akti, latviešu un ārzemju autoru literatūra, starptautisko tiesu prakse, publikācijas, aptaujas un interneta resursi.

Darbā tika izmantotas šādas zinātniski pētnieciskās metodes: 1) salīdzinošā metode izmantota starptautiskajos līgumos ietvertās *aut dedere aut judicare* klauzulas salīdzināšanā, 2) sistēmiskā metode izmantota *aut dedere aut judicare* un *erga omnes* atbildības savstarpējās mijiedarbības meklēšanā un noteikšanā, 3) analītiskā metode izmantota starptautisko tiesību aktu, literatūras un starptautiskās tiesu prakse analīzē, 4) deduktīvā metode izmantota, lai, balstoties uz lielu informācijas apjoma izzināšanu un pētīšanu, izdarītu secinājumus par *aut dedere aut judicare* jēdzienu, tā piemērošanu, darbības apjomu, izpaušmēm praksē un saistību ar *erga omnes* atbildību, 5) vēsturiskā metode izmantota, lai saprastu, kad un kādā veidā attīstījās *aut dedere aut judicare* pienākums.

³ ANO ST 20.07.2012. spriedums lietā *Questions relating to the Obligation to Prosecute or Extradite (Belgium v. Senegal)*, I.C.J. Reports 2012, p. 422.

1. VALSTS SAISTĪBA AUT DEDERE AUT JUDICARE

1.1. Aut dedere aut judicare principa izpratne

Jau vēsturē bijis atklāts jautājums, vai valstij, kura nav teritoriālā valsts, ir jurisdikcija tiesāt pārkāpējus. Plašas diskusijas saistībā ar šo tematu izvērtās, līdz ar to arī principa *aut dedere aut judicare* (no lat. val. izdot vai tiesāt⁴) saknes meklējamas jau 17. gadsimtā. 1624. gadā nīderlandiešu jurists Hugo Grocijs (*Hugo Grotius*) noteica, ka valstij, kurā persona atzīta par vainīgu, vajadzētu veikt vienu no divām darbībām – sodīt vainīgo personu, vai arī nodot šo personu sūdzības iesniedzējas valstij, to pārsūtot.⁵ No iepriekš minētā izriet, ka tajā laikā, Hugo Grocija (*Hugo Grotius*) ieskatā, valstij pastāvēja pienākums *aut dedere aut punire* (no lat. val. izdot vai sodīt⁶). 1973. gadā profesors M. Šerifs Bacioni (*M. Cherif Bassiouni*) šo principu transformēja par *aut dedere aut judicare*, terminu “sodīšana” aizstājot ar “tiesāšana” kā alternatīvu rīcību “izdošanai”, jo mūsdienu krimināltiesību mērķis ir tiesāt tās personas, kuras, iespējams, izdarījušas noziegumu, nevis sodīt līdz brīdim, kamēr tās vaina nav pierādīta; šāds principa definējums labāk atspoguļo iespēju, ka aizdomās turētais var tikt atzīts arī par nevainīgu, akcentējot nevainīguma prezumpciju.⁷

Mūsdienu starptautiskajās publiskajās tiesībās vārdu savienojums *aut dedere aut judicare* parasti tiek lietots, lai norādītu uz valstij noteikto pienākumu “izdot vai tiesāt”. Šāda saistība ietverta gan vairākos daudzpusējos līgumos, kuru mērķis ir nodrošināt starptautisku sadarbību noteiktu veidu noziegumu novēršanā un sodīšanā, gan, iespējams, sastopama arī starptautiskajās paražu tiesībās. Būtībā *aut dedere aut judicare* princips prasa valstij, kuras rīcībā ir persona, kas, domājams, izdarījusi starptautisku noziegumu, izdot pārkāpēju citai valstij, kas ir gatava viņu tiesāt, vai arī veikt pasākumus, lai personu sauktu pie atbildības savā valstī.⁸ Šī pienākuma pamatmērķis ir novērst plaisu starptautiskajās publiskajās tiesībās starp valstīm un likvidēt personām jebkādu drošu patvērumu, kas ļautu vainīgajiem palikt nesodītiem par viņu paveiktajiem noziegumiem.⁹ *Aut dedere aut judicare* pienākums valstīm ir obligāts – ja persona netiks izdota vai saukta pie atbildības, to valstu, kas šo pienākumu neizpildīs, darbība tiks uzskatīta par starptautisku pārkāpumu.

⁴ Latīņu – latviešu vārdnīca. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība, 1955, 239., 500. lpp.

⁵ Grotius H. De Jure Belli ac Pacis. Book II, Chapter XXI, Section IV. English translation by Kelsey Fr. W. On the Law of War and Peace. Oxford: Clarendon Press/Humphrey Milford, 1925, p. 527.

⁶ Latīņu – latviešu vārdnīca. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība, 1955, 239., 757. lpp.

⁷ Bassiouni M. C. International Criminal Law. Volume II: Multilateral and Bilateral Enforcement Mechanisms. Third edition. Leiden: Brill | Nijhoff, 2008, p. 35

⁸ Bassiouni M. C., Wise E. M. Aut Dedere Aut Judicare: The Duty to Extradite or Prosecute in International Law. Dordrecht: Martinus Nijhoff Publishers, 1995, p. 3.

⁹ Kittichaisaree K. The Obligation to Extradite or Prosecute. Oxford: Oxford University Press, 2018, p. 3

Jāņem vērā, ka principa *aut dedere aut judicare* īstenošana ir limitēta – valstīm nevajadzētu pārkāpt robežas, kas starptautiskajās tiesībās noteiktas attiecībā uz tās jurisdikciju.¹⁰ Turklāt ANO ST tiesnesis Žilbērs Giloma (*Gilbert Guillaume*) savās atsevišķajās domās lietā *Arrest Warrant* norādīja, ka klasiskajā izpratnē valstij ir jurisdikcija pār ārzemēs paveiktu noziegumu tad, ja pārkāpējs vai vismaz cietusi persona ir šīs valsts pilsonis vai arī noziegums rada apdraudējumu tās ārējai vai iekšējai drošībai. Parasti valstīm nav jurisdikcijas pār noziedzīgiem nodarījumiem, kas ārvalstīs pastrādāti starp ārzemniekiem.¹¹

1.2. Aut dedere aut judicare principa piemērošana un pienākuma apjoms

Sākotnēji, lai pilnvērtīgāk izprastu šī principa piemērošanu un tā darbības apjomu, to nepieciešams iztulkot gramatiski, tāpēc turpmāk tiks aplūkots katra alternatīvā pienākuma tvērums atsevišķi.

Latīņu vārds *dedere* latviešu valodā nozīmē “atdot, izdot”.¹² Neviens no starptautiskajiem līgumiem šo jēdzienu nedefinē un precīza, vienādi piemērojama izpratne nav izstrādāta. Visbiežāk vārds “izdošana” tiek lietots, norādot uz personas nodošanu citai valstij, lai tā varētu saukt pie atbildības apsūdzēto.¹³ Parasti izdošana tiek veikta saskaņā ar vienas valsts lūgumu, kas iesniegts, balstoties uz abu valstu divpusēju vai daudzpusēju lūgumu, kas reglamentē personas izdošanas veidu.¹⁴ Šajā aspektā rodas jautājums, vai, piemēram, personas deportēšana no vienas valsts uz citu, vai arī tās neoficiāla, slepena nodošana citai valstij saistībā ar starptautisku noziegumu izdarīšanu, uzskatāma par valsts izdošanas pienākuma īstenošanu saskaņā ar *aut dedere aut judicare* principu. Minētais aplūkots *Klaus Barbie* lietā. Klaus Barbie bija Vācijas SS un Lionas gestapo vadītājs. Pēc Otrā pasaules kara viņš emigrēja uz Bolīviju. Tā kā Francijas varas iestādes viņu vēlējās apsūdzēt par noziegumiem pret cilvēci, kas izdarīti Otrā pasaules kara laikā, Francija izdeva apcietināšanas orderi, kā rezultātā Klaus Barbie tika izraidīts no Bolīvijas un aizturēts Francijā. Pats apsūdzētais Francijas tiesā apgalvoja, ka viņa izraidīšana no Bolīvijas bijusi slepena izdošana un ka Francija tādējādi pārkāpusi starptautiskās tiesības, uzskatot, ka tai šajā situācijā ir bijusi jurisdikcija. Francijas Augstākā tiesa šim argumentam nepiekrita un to noraidīja, norādot, ka personas deportēšana un slepena izdošana

¹⁰ Pastāvīgās Starptautiskās tiesas 07.09.1927. spriedums lietā *S.S. Lotus (France v. Turkey)*, PCIJ (Series A) No.10

¹¹ ANO ST tiesneša Gilbert Guillaume atsevišķās domas lietā *Arrest Warrant (Democratic Republic of the Congo v. Belgium)*, I.C.J. Reports 2002, p. 37, para. 4.

¹² Latīņu – latviešu vārdnīca. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība, 1955, 239. lpp.

¹³ L'article: Guillaume G. *Terrorisme et droit international*. Livre: Academie De Droit International de la Haye. A Defense of Currie's Governmental Interest Analysis. Recueil des cours 1989 – III. Dordrecht: Nijhoff, 1990, p.355.

¹⁴ Mitchell C. *Aut Dedere, Aut Judicare: The Extradite Or Prosecute Clause in International Law*. Geneve: Graduate Institute Publications, 2011, p. 71

ir līdzvērtīga ar izdošanu *aut dedere aut judicare* principa tvērumā.¹⁵ Šāda prakse ir aktuāla arī citās valstīs, kur personas apsūdzētas par starptautiskiem noziegumiem. Tomēr jānorāda, ka personas deportācija vai slēptā izdošana nevarētu tikt uzskatīta par pietiekamu, lai atbrīvotu valsti no tās pienākuma *aut dedere aut judicare*, jo tādējādi var tikt nenodrošināta pārkāpēja tiesiska saukšana pie atbildības. Šo nostāju pastiprina fakts, ka formāla personas izdošana saskaņā ar *aut dedere aut judicare* principu būtiski nodrošina apsūdzētās personas cilvēktiesību aizsardzību, kas var būt neiespējama citos izdošanas veidos.¹⁶ Eiropas Cilvēktiesību tiesa lietā *Bozano v. France* noteica, ka personas izraidīšana no valsts, kas veikta kā slēpta izdošana, lai apietu personas izdošanas formālos aspektus, ir pretrunā ar Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 5. pantu, kas paredz personai tiesības uz brīvību un drošību.¹⁷ Līdz ar to atbilstoši iepriekš minētajam jebkura personas izdošanas forma, kas nenodrošina personas cilvēktiesību efektīvu ievērošanu un aizsardzību, kas tiek īstenota ar valsts varas iestāžu palīdzību, izpildot izdošanas lūgumu, neatbilst izdošanas alternatīvai valsts pienākuma *aut dedere aut judicare* izpratnē.

Vārds *judicare* tiešajā tulkojumā uz latviešu valodu nozīmē “tiesāt, spriest tiesu”.¹⁸ Šī latīņu termina būtība norāda uz pilna tiesas procesa īstenošanu.¹⁹ Faktiski alternatīvais pienākums “tiesāt” valstij nav uzskatāms par obligātu kriminālvajāšanas uzsākšanu un saukšana pie atbildības to tradicionālajā izpratnē, bet gan par lietas iesniegšanu konkrētās valsts kompetentajām varas iestādēm nolūkā saukt personu pie atbildības, tas ne visās situācijās ietver pašu pienākumu īstenot kriminālvajāšanu un tiesas spriešanu. Atkarībā no pierādījumu esības un apjoma valstij pienākuma izpilde var īstenoties, arī neuzsākot tiesvedību. Kompetentās iestādes pašas lemj, vai uzsākt tiesvedību tādā pašā veidā, kā tas būtu īstenojams pret jebkuru citu iespējamo noziegumu saskaņā ar attiecīgās valsts normatīvajiem tiesību aktiem.²⁰ Prasības iesniegšana vai tiesvedības uzsākšanas rezultāts nav tik būtisks, jo valsts pienākumu *aut dedere aut judicare* interpretē kā primāri uz valstu rīcību vērstu procesuālu noteikumu.²¹ Mūsdienās šāda vārda *judicare* izpratne ietverta un lietota gandrīz visos spēkā esošajos starptautiskajos līgumos.

¹⁵ Fédération Nationale des Déportés et Internés Résistants et Patriotes et al v. Barbie. Ed. by Lauterpacht E. International Law Reports. Volume 125. Cambridge: Grotius Publications Limited, 2004, p. 78.

¹⁶ Mitchell C. *Aut Dedere, Aut Judicare: The Extradite Or Prosecute Clause in International Law*. Geneve: Graduate Institute Publications, 2011, p. 72

¹⁷ ECT 18.12.1986. spriedums lietā *Bozano v. France* (iesnieguma Nr. 9990/82)

¹⁸ Latīņu – latviešu vārdnīca. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība, 1955, 757. lpp.

¹⁹ Bassiouni M. C. *International Criminal Law. Volume II: Multilateral and Bilateral Enforcement Mechanisms*. Third edition. Leiden: Brill | Nijhoff, 2008, footnote of p. 35.

²⁰ ANO ST 20.07.2012. spriedums lietā *Questions relating to the Obligation to Prosecute or Extradite (Belgium v. Senegal)*, I.C.J. Reports 2012, p. 454. – 456., para. 90., 94

²¹ Panov M. S. *The obligation aut dedere aut judicare (‘extradite or prosecute’) in international law: scope, content, sources and applicability of the obligation ‘extradite or prosecute’*. University of Birmingham, 2016, p. 41. Available: <https://theses.bham.ac.uk/id/eprint/6521/1/Panov16PhD.pdf> [viewed 11.04.2019.]

Valstij jāņem vērā tas, ka procesuālās darbības saistībā ar šī alternatīvā pienākuma izpildi jāveic nekavējoties, it īpaši, kad pret aizdomās turēto iesniegta pirmā sūdzība. Šādam kompetento iestāžu savlaicīgumam jābūt tādām, kas nerada netaisnību un nevarētu novest pie nepareiza rezultāta, tādēļ šīs darbības jāveic saprātīgā termiņā.²²

Apkopjot iepriekš minēto, jānorāda, ka termina “izdošana” definīciju, darbības jomu un izņēmumus no šī alternatīvā pienākuma var uzskatīt par pietiekami skaidru valstu praksē, savukārt neizpratne rodas par termina “tiesāšana” piemērošanu. Šāda piemērošanas nekonsekvence rodas, jo tiesvedība pati par sevi atspoguļo konkrētās valsts tiesību sistēmas raksturu, un katra valsts kā suverēns saglabā tiesības noteikt lietas izskatīšanas procesa posmus.²³

Saistībā ar *aut dedere aut judicare* principa piemērošanu svarīgi vērst uzmanību uz to, ka praksē pastāv diskusijas par trešās alternatīvas iespējamo piemērošanu, proti, *aut transferere*. Šāda iespējamā alternatīva parādījās *Lockerbie* lietā, izraisot jautājumu, vai notikušas pārmaiņas starptautiskajās tiesībās, kas regulē starptautisko sadarbību krimināllietās. Maikls Plahta (*Michael Plachta*) savā rakstā, analizējot šo lietu, secināja, ka saskaņā ar šo principu lūguma saņēmēja valstij ir tikai divas iespējas: vai nu iesniegt lietu kompetentajām iestādēm kriminālvajāšanai, vai arī nodot personu lūguma iesniedzējas valsts iestādēm.²⁴ Savukārt 2009. gada *Black's Law* enciklopēdija paredz principu, kas satur šo alternatīvu – *aut dedere aut judicare aut transferere*. Enciklopēdijā norādīts, ka tas ir “jauns princips, kad valsts var neizvēlēties ne izdot, ne saukt pie atbildības personu par noziegumu, bet tā vietā var “nogādāt” šo personu trešajai valstij. Šī nav *de facto* izdošana, jo uzņemošā valsts var arī atteikties izdot apsūdzēto personu lūgumu izteikušajai valstij”.²⁵ Redzams, ka iepriekš minētās definīcijas *aut transferere* principu attiecina personas nodošanā uz trešo valsti, kas, visticamāk, iedvesmota no *Lockerbie* lietas faktiskajiem apstākļiem, tomēr, balstoties uz mūsdienu starptautiskajās tiesībās norādīto, šī varētu nebūt vienīgā *aut transferere* interpretācija. Par to liecina STK ziņojumos paustais. Jau 2006. gadā speciālais ziņotājs Zdzislavs Gaļickis (*Zdzislaw Galicki*) savā provizorisksajā ziņojumā attiecībā uz *aut dedere aut judicare* principu vērsa uzmanību uz STK izstrādāto trešās izvēles koncepciju, skaidrojot, ka iespēja īstenot paralēlās jurisdikcijas ir ne

²² The obligation to extradite or prosecute (*aut dedere aut judicare*). Final Report of the International Law Commission. United Nations, 2014, p. 10.

Available: http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/reports/7_6_2014.pdf [viewed 11.04.2019.]

²³ Panov M. S. The obligation *aut dedere aut judicare* (‘extradite or prosecute’) in international law: scope, content, sources and applicability of the obligation ‘extradite or prosecute’. University of Birmingham, 2016, p. 42., 43. Available: <https://etheses.bham.ac.uk/id/eprint/6521/1/Panov16PhD.pdf> [viewed 11.04.2019.]

²⁴ Plachta M. The *Lockerbie* Case: the role of the Security Council in enforcing the principle *aut dedere aut judicare*. *European Journal of International Law*, 2001, Volume 12, No.1, p. 136.

²⁵ *Black's Law*, 9th Ed, 2009: Law Encyclopedia. West Publishing, 2009, p. 151.

tikai valstīm, bet arī starptautiskajām krimināltiesām.²⁶ Norādītais akcentēts un detalizētāk analizēts STK 2014. gada ziņojumā. Tajā tieši un konkrēti norādīts, ka situācijās, kad valsts saskaras ar nepieciešamību izdot vai tiesāt personu, tai ir iespēja piemērot trešo alternatīvu – aizdomās turētā nodošanu kompetentai starptautiskai krimināltiesai vai tribunālam ar noteikumu, ka tās tiesas vai iestādes, kurai personu nodod, jurisdikciju valsts ir atzinusi.²⁷ Kā viens no piemēriem ir Starptautiskā Sarkanā Krusta komitejas 2016. gada izstrādātais 1949. gada pirmās Ženēvas konvencijas 49. panta komentārs, kurā norādīts, ka pantā nekas neliecina par to, ka ir izslēgta apsūdzētās personas nodošana starptautiskajai krimināltiesai.²⁸ Jānorāda arī uz STK 1996. gada Noziegumu kodeksa projekta 9. panta komentāru, kurā tā izskaidro valstij iespējamo trešo alternatīvu darbības kursam, ar kuras palīdzību valsts pildītu savas saistības saskaņā ar starptautiskajām tiesībām, izdodot tās teritorijā esošo pārkāpēju citai valstij vai arī nododot viņu starptautiskai krimināltiesai, vai vēršoties pret šo personu pašas valsts tiesā.²⁹

Ņemot vērā iepriekš minēto, neatrisināts ir jautājums, vai jēdziens *aut transferere*: (a) ir attiecināms uz personas nodošanu trešajai valstij, (b) ir attiecināms uz personas nodošanu starptautiskai krimināltiesai vai tribunālam, (c) ir attiecināms gan uz (a), gan (b) situāciju. Autores ieskatā, gan atbilstoši tam, kādā redakcijā *aut transferere* kā trešā *aut dedere aut judicare* pienākuma alternatīva ietverta starptautiskajos līgumos, gan ņemot vērā to, ka šādas personas nodošana trešajai valstij tāpat būtu uzskatāma par izdošanu *aut dedere aut judicare* principa ietvaros, *aut transferere* attiecināms uz situāciju, kad persona tiek nodota starptautiskajai krimināltiesai vai tribunālam.

Viens no principiem, kas ir īpaši svarīgs un cieši saistīts ar pienākuma *aut dedere aut judicare* piemērošanu, ir universālā jurisdikcija. Universālā jurisdikcija ļauj valsts iestādēm ierosināt tiesvedību pret indivīdiem, kas tiek turēti aizdomās par konkrēta smaga nozieguma izdarīšanu neatkarīgi no pārkāpuma izdarīšanas vietas un iespējamā vainīgā un cietušā valstspiederības.³⁰ *Arrest Warrant* lietā tiesneši Higinss (*Higgins*), Koijsmans (*Kooijmans*) un

²⁶ Galicki Z. The obligation to extradite or prosecute (*aut dedere aut judicare*). Preliminary report. Document A/CN.4/571. United Nations, 2006, p. 268. Available: http://legal.un.org/ilc/documentation/english/a_cn4_571.pdf [viewed: 12.04.2019.]

²⁷ The obligation to extradite or prosecute (*aut dedere aut judicare*). Final Report of the International Law Commission. United Nations, 2014, p. 11. – 13. Available: http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/reports/7_6_2014.pdf [viewed 12.04.2019.]

²⁸ ICRC. Commentary on the First Geneva Convention: Convention (I) for the Amelioration of the Condition of the Wounded and Sick in Armed Forces in the Field. Commentary on Article 49, 2016. Available: <https://ihl-databases.icrc.org/ihl/full/GCI-commentary> [viewed 12.04.2019.]

²⁹ International Law Commission. Draft Code of Crimes against the Peace and Security of Mankind with commentaries, 1996. United Nations, 2005, p. 32. Available: http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/7_4_1996.pdf [viewed 12.04.2019.]

³⁰ Philippe X. The principles of universal jurisdiction and complementarity: how do the two principles intermesh? *International Review of the Red Cross*, Volume 88, No. 862, 2006, p. 377.

Burgentals (*Buergenthal*) kopīgajās atsevišķajās domās universālo jurisdikciju raksturoja kā “obligātu teritoriālo jurisdikciju pār personām, kaut arī saistībā ar darbībām, kas veiktas citviet”.³¹ Tās vistiešākajā izpratnē universālā jurisdikcija balstās uz ideju, ka konkrēti noziegumi ir tik nopietni, ka tie skar visu starptautisko sabiedrību kopumā, kā rezultātā ikviena valsts var brīvi īstenot savu jurisdikciju, lai sauktu pie atbildības vainīgo personu. Mūsdienās universālās jurisdikcijas princips visbiežāk piemērojams attiecībā uz pieciem smagiem starptautiskiem noziegumiem: 1) kara noziegumiem,³² 2) pirātismu,³³ 3) genocīdu,³⁴ 4) noziegumiem pret cilvēci³⁵ un 5) spīdzināšanu.³⁶

Bieži vien valsts pienākums izdot personu vai tiesāt tiek uzskatīts par sinonīmu universālās jurisdikcijas principam, tomēr nevarētu piekrist šādam apgalvojumam, tie ir divi dažādi principi, ko nepieciešams nošķirt. Daži norāda, ka attiecībā uz noziegumiem, kas aizliegti saskaņā ar starptautisko tiesību normām, valstīm ir ne tikai tiesības īstenot universālo jurisdikciju, bet tām ir pienākums tiesāt vai izdot pārkāpēju citai valstij vai kompetentai starptautiskai tiesai lietas uzsākšanas nolūkā.³⁷

Minētais vērtējams pretrunīgi, jo tiesību akti, kas valstīm sniedz iespēju ierosināt lietu par starptautiskiem noziegumiem, nekādā ziņā nav universāli. Pat tad, ja uz šādiem noziegumiem

³¹ ANO ST tiesnešu Higgins, Kooijmans un Buergenthal kopējās atsevišķās domas lietā *Arrest Warrant (Democratic Republic of the Congo v. Belgium)*, I.C.J. Reports 2002, p. 74. – 75. para. 41.

³² Universālā jurisdikcija kara noziegumu gadījumā piemērojama saskaņā ar 1949. gada četrām Ženēvas konvencijām, to paredz: 1949. gada 12. augusta Ženēvas konvencijas par attieksmi pret karagūstekņiem 129. pants, 1949. gada 12. augusta Ženēvas konvencijas par sauszemes bruņoto spēku ievainoto un slimo stāvokļa uzlabošanu 49. pants, 1949. gada 12. augusta Ženēvas konvencijas par civilpersonu aizsardzību kara laikā 146. pants un 1949. gada 12. augusta Ženēvas konvencijas par jūras bruņoto spēku ievainoto, slimo un kuģu avārijās cietušo stāvokļa uzlabošanu 50. pants

³³ Universālā jurisdikcija pirātismam piemērojama saskaņā ar 1982. gada ANO Jūras tiesību konvencijas 105. pantu. Vēsturiski pirātisms bija vienīgais starptautiskais noziegums, kam tika piemērota universālā jurisdikcija, kā rezultātā tā bija izveidojusies jau pirms tās ietveršanas starptautiskajos līgumos. Lai arī mūsdienās prakse saistībā ar pirātismu nav pastāvīga, tomēr, ņemot vērā tās ilglaicīgo pastāvēšanu, opinio juris ir nostiprinājies, tādēļ tā ir uzskatāma par starptautisko paražu tiesību normu. Skat. Cassel D. *Universal Criminal Jurisdiction*, 2017. Available: https://www.americanbar.org/groups/crsj/publications/human_rights_magazine_home/human_rights_vol31_2004/winter2004/irr_hr_winter04_universal/ [viewed 11.04.2019.]. Skat. arī Azubuike L. *International Law Regime Against Piracy*. *Annual Survey of International & Comparative Law*. Volume 15, Issue 1, Article 4, 2009.

³⁴ Lai arī 1948. gada konvencija par genocīda nepieļaujamību un sodīšanu par to tieši neparedz universālo jurisdikciju, tomēr tas izriet no šīs konvencijas 6. panta. Pie tam universālā jurisdikcija attiecībā uz genocīdu ir nostiprinājusies kā starptautiskā paražu tiesību norma. Skatīt: Amnesty International. *Genocide: The legal basis for universal jurisdiction*, 2001, p.3.

Available: <https://www.amnesty.org/download/Documents/128000/ior530102001en.pdf> [viewed 12.04.2019.]

³⁵ Universālā jurisdikcija attiecībā uz noziegumiem pret cilvēci nostiprinājusies kā starptautiskā paražu tiesību norma. Skat. Hovell D. *The Authority of Universal Jurisdiction*. *The European Journal of International Law*, Volume. 29, No. 2. Oxford University Press: 2018, p. 433

³⁶ Universālā jurisdikcija attiecībā uz spīdzināšanu izriet no ANO 1984. gada konvencijas pret spīdzināšanu un citiem nežēlīgas, necilvēcīgas vai pazemojošas izturēšanās vai sodīšanas veidiem 5. panta otrās daļas

³⁷ Rožej M. Z., Foakes J. *International Criminals: Extradite or Prosecute?* London: Chatman House, 2013, p. 13. Available: https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/public/Research/International%20Law/0713bp_prosecute.pdf [viewed 12.04.2019.]

attiecas konkrēti starptautiski līgumi, dažās valstīs nav vajadzīgo īstenošanas tiesību aktu, un valstu pienākumam izdot vai tiesāt nav likumīga pamata.

Autoresprāt, nevar piekrist, ka pēc būtības *aut dedere aut judicare* princips ir daļa no universālās jurisdikcijas. Praksē *aut dedere aut judicare* ir cieši saistīts ar universālo jurisdikciju, jo nodrošina jurisdikcijas konstatēšanu, bet universālā jurisdikcija pati par sevi automātiski nerada pienākumu *aut dedere aut judicare*.³⁸ Šādas jurisdikcijas noteikšana varētu tikt uzskatīta par loģisku priekšnoteikumu. Sākotnēji valstij jāpiešķir savai tiesai kompetence konkrētās noziedzīgās rīcības atklāšanai un tikai pēc šīs kompetences noteikšanas jārisina jautājums, vai uzsākt lietas izskatīšanu šajā valstī vai arī izdot personu, kura tiek turēta aizdomās par attiecīgā nozieguma izdarīšanu.³⁹ Autore nenoliedz un piekrīt tiesību doktrīnā norādītajam, ka situācijās, kad personas izdošana citai valstij nenotiek, pienākums saukt pie atbildības faktiski izraisa universālās jurisdikcijas piemērojamību, jo citādāk bez jurisdikcijas esības valstij nav iespējas tiesiski un efektīvi īstenot *aut dedere* alternatīvu.⁴⁰

1.2.1. Starptautiskajos līgumos

Pienākums *aut dedere aut judicare* ietverts vairākos starptautiskos līgumos – gan divpusējos, gan daudzpusējos – pieprasot līgumslēdzējas pusēm novērst noteiktus starptautiskus noziegumus. Tiesību doktrīnā nav vienota viedokļa par to, cik daudz starptautisko līgumu satur *aut dedere aut judicare* pienākumu. Vieni apgalvo, ka šāda klauzula ietverta 30 starptautiskajos līgumos un 18 reģionālajās konvencijās,⁴¹ citi – ka šāds pienākums paredzēts aptuveni 70 starptautisko krimināltiesību konvencijās.⁴² Šāda uzskatu dažādība pastāv tādēļ, ka autori, kas pievienojas mazāk līgumu esībai, norāda, ka varbūt ap 70 līgumiem

³⁸ Rožej M. Z., Foakes J. *International Criminals: Extradite or Prosecute?* London: Chatman House, 2013, p. 12. Available: https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/public/Research/International%20Law/0713bp_prosecute.pdf [viewed 12.04.2019.]

³⁹ Council of the European Union, *AU-EU Expert Report on the Principle of Universal Jurisdiction*. Document 8672/1/09/REV1, 2009, p. 10. Available: <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%208672%202009%20REV%201> [viewed 13.04.2019.]

⁴⁰ Panov M. S. *The obligation aut dedere aut judicare ('extradite or prosecute') in international law: scope, content, sources and applicability of the obligation 'extradite or prosecute'*. University of Birmingham, 2016, p. 126. Available: <https://etheses.bham.ac.uk/id/eprint/6521/1/Panov16PhD.pdf> [viewed 13.04.2019.]

⁴¹ Mitchell C. *Aut Dedere, Aut Judicare: The Extradite Or Prosecute Clause in International Law*. Geneva: Graduate Institute Publications, 2011, p. 9.

⁴² Kelly M. J. *Cheating Justice by Cheating Death: The Doctrinal Collision for Prosecuting Foreign Terrorists – Passage of Aut Dedere Aut Judicare into Customary Law and Refusal to Extradite Based on the Death Penalty*. *Arizona Journal of International and Comparative Law*, Volume. 20., No. 32, 2003, p. 497.

2010. gada ANO Sekretariāta aptaujā identificēts, ka gan universālā līmenī, gan reģionālā līmenī kopā esot 61 daudzpusējs instruments, kas ietver noteikumus, paredzot izdošanu vai lietas nodošanu tās valsts kompetentajām iestādēm kā valsts alternatīvu rīcību, lai sodītu pārkāpējus. Skat. Study by the Secretariat. *The obligation to extradite or prosecute (aut dedere aut judicare)*. Survey of multilateral instruments which may be of relevance for the work of the International Law Commission on the topic "The obligation to extradite or prosecute (aut dedere aut judicare)". Document A/CN.4/630., 2010, p. 322. Available: http://legal.un.org/docs/?path=../ilc/documentation/english/a_cn4_630.pdf&lang=ESX [viewed 14.04.2019.]

satur pienākumu saukt personu pie atbildības kā tādu, tomēr neparedz valstij alternatīvo izvēli. Autores ieskatā, šāda viedokļu atšķirība eksistē arī pienākuma formulējuma varietātes dēļ no valodas aspekta, tādējādi radot neskaidrības, vai tas uzskatāms par *aut dedere aut judicare* klauzulu.

Profesors Bacioni (*Bassiouni*) un Edvards Vaiss (*Edward Wise*) starptautiskos līgumus, kas uzliek valstij alternatīvo pienākumu izdot vai saukt pie atbildības pārkāpējus, kuri netiek izdoti, iedala četrās nošķiramās kategorijās: (1) Izdošanas līgumi, (2) Viltošanas konvencijas formula, (3) Ženēvas konvencijas un (4) Hāgas konvencijas formula.⁴³

Pirmajā kategorijā minētie starptautiskie līgumi ne vienmēr tieši attiecināmi uz starptautiskiem pārkāpumiem – tas, ka šāda konvencija pozicionē pienākumu izdot konkrētu personu par izdarītu noziegumu, šo pārkāpumu uzreiz nepadara par starptautisku.⁴⁴ Lai arī izdošanas līgumi paredz nozīmīgākos principus un detalizētus izdošanas noteikumus, kā arī tie aptver patvēruma meklētāju – noziedznieku – izdošanu, tomēr šo līgumu viens no galvenajiem mērķiem ir atrisināt situāciju, kad valsts atsakās izdot savus pilsoņus,⁴⁵ tāpēc arī visbiežāk *aut dedere aut judicare* klauzula izdošanas konvencijās ietverta saistībā ar tās valsts pilsoņu neizdošanu.⁴⁶ Piemēram, to apliecina 1957. gada Eiropas padomes konvencijas par izdošanu⁴⁷ 6. panta otrā daļa, paredzot, ka, ja lūguma saņēmēja valsts neizdod savu pilsoni, tai pēc lūguma izteicējas valsts pieprasījuma būtu jānodod lieta pirmās valsts kompetentajām iestādēm, lai tās īstenotu procesu, ja tas tiek uzskatīts par atbilstošu. Kā izriet no šīs konvencijā minētās formulas, *aut dedere aut judicare* piemērojams tikai tad, kad valsts atsakās izdot savu pilsoni, līdz ar to ir konstatējama nozīmīga saikne starp šo principu un pilsonības aspektu.⁴⁸

Otrajā kategorijā ietilpst 1929. gada konvencija par naudas viltošanas apkarošanu⁴⁹ un citas konvencijas, kurā ietverts tāds pats *aut dedere aut judicare* modelis.⁵⁰ Šī uzskatāma par pirmo konvenciju, kurā tika iekļauta *aut dedere aut judicare* klauzula, un tā bijusi par piemēru turpmākajām konvencijām šāda pienākuma ietveršanā.⁵¹ Līgumā paredzēts mehānisms, kas nošķir attiecīgās valsts pilsoņus, citu valstu pilsoņus un personas bez valstspiederības, kā arī tajā atbalstīts, ka valstis izmanto atšķirīgu praksi eksteritoriālās jurisdikcijas īstenošanai,⁵² tādēļ

⁴³ Bassiouni M. C., Wise E. M. *Aut Dedere Aut Judicare: The Duty to Extradite or Prosecute in International Law*. Dordrecht: Martinus Nijhoff Publishers, 1995, p 11.

⁴⁴ *Ibid*

⁴⁵ Shearer I. A. *Extradition in International Law*. Manchester: Manchester University Press, 1971, p. 22.

⁴⁶ *Ibid*, p. 94

⁴⁷ Eiropas Padomes konvencija Nr. 24 par izdošanu. Latvijas Vēstnesis, 91/92 (806/807), 09.04.1997.

⁴⁸ Skat. arī Otrās Montevideo konvencijas par izdošanu 2. pantu. Parakstīta Montevideo 26.12.1933.

⁴⁹ Konvencija par naudas viltošanas apkarošanu. Pieņemta 20.04.1929.

⁵⁰ Konvencija par nelikumīgu narkotisko vielu apriti. Pieņemta 26.06.1936. Skat. arī Konvencija par ceļu satiksmes negadījumiem piemērojamo likumu. Latvijas Vēstnesis, 244/246 (2155/2157), 30.06.2000.

⁵¹ Mitchell C. *Aut Dedere, Aut Judicare: The Extradite Or Prosecute Clause in International Law*. Geneve: Graduate Institute Publications, 2011, p. 9

⁵² Konvencijas par naudas viltošanas apkarošanu 6. pants.

pretēji 1970. gada Hāgas konvencijai neuzliek dalībvalstīm pienākumu nodrošināt jurisdikciju visās situācijās, kad izdošana tiek atteikta.⁵³ Šīs konvencijas 8. panta pirmā daļa paredz, ka situācijās, kad konkrētās valsts tiesību akti neļauj izraidīt pilsoņus, valstspiederīgie, kas atgriežas savā valstī pēc nozieguma izdarīšanas, saskaņā ar konvenciju sodāmi tādā pašā veidā, kad noziegums būtu izdarīts minētajā valstī. Savukārt 9. pants attiecas uz ārvalstniekiem, nosakot, ka ārvalstnieki, kas veic noziedzīgu nodarījumu saskaņā ar konvenciju ārvalstīs un konkrētajā brīdī atrodas valstī, kuras valsts tiesību aktos atzīta krimināltiesību eksteritoriālā piemērošana, jāsoda tā, it kā noziegums būtu noticis šajā valstī, ar nosacījumu, ka ir iesniegts pieprasījums pārkāpēja izdošanai, kas atteikts ar noziedzīgo nodarījumu nesaistītu iemeslu dēļ. Attiecībā uz *aut dedere aut judicare* klauzulu, kas ietverta šajās konvencijās, pirmkārt, jāpiebilst, ka tās paredz noteikumus, kas uzliek valstij pienākumu izdot, ar saukšanu pie atbildības pēc izdošanas atteikuma un, otrkārt, tajās nav iestrādāts pienākums noteikt jurisdikciju, proti, pienākums izdot vai sodīt tiek piemērots tikai tad, ja tās valsts tiesību akti atzīst krimināltiesību eksteritoriālo piemērošanu, līdz ar to *aut dedere aut judicare* uzskatāma par pieļaujamu, ne obligātu.⁵⁴

Visas četras 1949. gada Ženēvas konvencijas paredz identisku izdošanas vai saukšanas pie atbildības formu attiecībā uz smagiem pārkāpumiem.⁵⁵ Tās uzliek par pienākumu līgumslēdzējas pusēm ieviest tiesību aktus, kas vajadzīgi, lai neatkarīgi no valstspiederības nodrošinātu efektīvas sankcijas tiem, kas veic smagus pārkāpumus, un sauktu pie atbildības pārkāpējus. Kā alternatīvu šim valsts var izvēlēties personas izdošanu tiesāšanai citai valstij, ja vien otrā valstī ir nostiprinājusies *prima facie* lieta. Pienākums meklēt un iesniegt sūdzību par iespējamo pārkāpēju nav atkarīgs no jebkādas jurisdikcijas, savukārt personas izdošana ir pieļaujama tikai ar nosacījumu, ka valsts, kas lūdz personas izdošanu, ir izveidojusi *prima facie* lietu pret šo personu.⁵⁶ Visizplatītākā⁵⁷ mūsdienu *aut dedere aut judicare* klauzulas versija pirmoreiz tika ietverta 1970. gada Hāgas konvencijā par cīņu pret nelikumīgu gaisakuģu

⁵³ Study by the Secretariat. The obligation to extradite or prosecute (aut dedere aut judicare). Survey of multilateral instruments which may be of relevance for the work of the International Law Commission on the topic "The obligation to extradite or prosecute (aut dedere aut judicare)". Document A/CN.4/630., 2010, p. 323. Available: http://legal.un.org/docs/?path=../ilc/documentation/english/a_cn4_630.pdf&lang=ESX [viewed 15.04.2019.]

⁵⁴ The obligation to extradite or prosecute (aut dedere aut judicare). Final Report of the International Law Commission. United Nations, 2014, p. 4

Available: http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/reports/7_6_2014.pdf [viewed 15.04.2019.]

⁵⁵ Ferreira da Rocha A., Carvalho C., Machry F. G., Rigon V. B. P. The obligation to extradite or prosecute (aut dedere aut judicare). UFRGS Model United Nations Journal, 2013, p. 207.

⁵⁶ Edited by Pictet S. J. The Geneva Conventions of 12 August 1949: Commentary. Volume IV. Geneva: International Committee of the Red Cross, 1958, p. 592. - 593.

⁵⁷ Balstoties uz Hāgas formulu, *aut dedere aut judicare* pēc šāda paša principa ietverta arī, piemēram, Konvencijā par prettiesisku darbību apkarošanu civilās aviācijas drošības jomā. Parakstīta Monreālā 23.09.1971.; Konvencijā pret spīdzināšanu un citiem nežēlīgas, necilvēcīgas vai pazemojošas izturēšanās vai sodīšanas veidiem. Latvijas Vēstnesis, 135 (4533), 30.08.2011.

sagrābšanu⁵⁸ (tiek dēvēta arī par Hāgas formulu). Šis pienākums iekļauts tās 4. panta otrajā daļā un 7. pantā, no kura izriet, ka sākotnēji valstij jāveic pasākumi, lai nodibinātu jurisdikciju pār personu, ja iespējamais pārkāpējs atrodas tās valsts teritorijā un ja viņš netiek izdots. Neizdošanas gadījumā valstij bez nekādiem izņēmumiem jāiesniedz lieta kompetentajām iestādēm kriminālvajāšanas nolūkā. Par šiem pārkāpumiem ir jāpastāv iespējai personu izdot, tomēr tas nav uzskatāms par izdošanas pienākumu – būtiskākais ir tas, ka lieta jānodod atbilstošajām institūcijām, ja netiek īstenota izdošana, neatkarīgi no tā, vai tiek uzsākta kriminālvajāšana.⁵⁹

Saskaņā ar iepriekš norādītajām kategorijām var secināt, ka *aut dedere aut judicare* klauzula starptautiskajos līgumos tiek ietverta dažādās formās, tomēr lielākoties mūsdienu starptautiskie līgumi tiek balstīti uz otrās un trešās kategorijas klauzulām.

Attiecībā uz *aut dedere aut judicare* pienākuma piemērošanu starptautiskajos līgumos jānorāda uz vēl vienu būtisku aspektu. Starptautiskajās publiskajās tiesībās nav vienprātības par to, vai principa ietvaros pastāv hierarhija starp izdošanu un tiesāšanu, vai arī tie ir līdzsvaroti, un valstij sniegta izvēles brīvība šī pienākuma īstenošanā. Ja abi alternatīvie pienākumi ir uzskatāmi par vienlīdzīgiem, tad lūguma saņēmēja valsts (lat. val. – *forum deprehensionis*) var pilnīgi brīvi izvēlēties, kuru alternatīvu izmantot. No otras puses, ir pamats apgalvot, ka izdošana un tiesāšana nav līdzsvarotas alternatīvas, norādot uz to, ka valstij, kurā noziegums paveikts (lat. val. – *state loci delicti commissi*), ir prioritārs pienākums saukt pie atbildības pārkāpēju. No šāda skatu punkta pienākums izdot personu otrai valstij uzskatāms par primāru, savukārt valstij, kurā atrodas pārkāpējs, pienākums saukt personu pie atbildības īstenojams tikai tad, ja konkrētās valsts tiesību akti satur atrunu vai kādu noteikumu, kas neļauj īstenot izdošanu.⁶⁰

Autore pievienojas pieņēmumam, ka starp abiem alternatīvajiem pienākumiem pastāv hierarhija un priekšroka principa ietvaros piešķirama izdošanai, un to varētu attaisnot ar trim būtiskiem apsvērumiem. Pirmkārt, valstij, kurā noziegums paveikts, ir lielāka interese pārkāpēja saukšanā pie atbildības. Otrkārt, lielākajā daļā gadījumu, galvenokārt pierādījumu apjoma dēļ, valsts, kurā noziegums paveikts, ir piemērotāka vieta izmeklēšanai, kriminālvajāšanai un tiesas procesam. Treškārt, *forum deprehensionis* personas saukšana pie atbildības var būt neefektīva un negodīga.⁶¹ Tomēr šajā aspektā svarīgi vērst uzmanību uz

⁵⁸ Konvencija par cīņu pret nelikumīgu gaisakuģu sagrābšanu. Latvijas Vēstnesis, 89/90 (804/805), 08.04.1997.

⁵⁹ Kittichaisaree K. The Obligation to Extradite or Prosecute. Oxford: Oxford University Press, 2018, p. 174.

⁶⁰ Bassiouni M. C., Wise E. M. Aut Dedere Aut Judicare: The Duty to Extradite or Prosecute in International Law. Dordrecht: Martinus Nijhoff Publishers, 1995, p. 56.

⁶¹ Plachta M. Contemporary problems of extradition: human rights, grounds for refusal and the principle aut dedere aut judicare, p. 75. Available: https://www.unafei.or.jp/publications/pdf/RS_No57/No57_11VE_Plachta1.pdf [viewed 16.04.2019.]

starptautiskiem līgumiem, kuri satur *aut dedere aut judicare* klauzulu. Tajos sastopams dažāds valodas lietojums, kas atšķiras ne tikai no tehniskā viedokļa, bet ietver variācijas par to, kurš pienākums uzskatāms par prioritāru. Dažas konvencijas nosaka, ka valstīm nepieciešams savstarpēji sadarboties, citas – ka jāveic visi iespējamie pasākumi, lai izmeklētu noziegumu, veiktu kriminālvajāšanu un sodītu pārkāpēju.⁶² Piemēram, saskaņā ar Eiropas Konvencijas par terorisma apkarošanu⁶³ 6. un 7. pantu pienākums iesniegt lietu kompetentajām iestādēm, lai sāktu tiesas izmeklēšanu, ir pakārtots izdošanas lūgumam, un tas iespējams tikai, kad personas izdošana ir lūgta, bet valsts, kurā pārkāpējs atrodas, lūgumu noraidījusi. Hāgas konvencija par nelikumīgu gaisakuģu sagrābšanu paredz līdzīgu kārtību kā Eiropas Konvencija par terorisma apkarošanu, proti, ja līgumslēdzējas valsts, kuras teritorijā atrasts iespējamais likumpārkāpējs, to neizdod, tai ir pienākums iesniegt lietu kompetentajām institūcijām – tomēr atšķirība starp *aut dedere aut judicare* klauzulu minētajās konvencijās ir tāda, ka otrā pienākums tiesāt rodas, kad persona nav izdota neatkarīgi no tā, vai ir bijis izdošanas lūgums.

Profesors Bacioni (*Bassiouni*) un Edvards Vaiss (*Edward Wise*) norāda uz trim iespējamām kategorijām⁶⁴ *aut dedere aut judicare* pienākuma prioritārā piemērošanā. Pirmajā kategorijā, ja valsts noraida izdošanu, valstij, kurā atrodas iespējamais pārkāpējs, jāiesniedz lieta tās uzsākšanai atbilstošajām institūcijām, tātad – primāri priekšroka ir izdošanai, bet, ja tā netiek īstenota, tad pienākums uzsākt lietu ir pirmajai valstij. Izcils piemērs šajā kategorijā ir Eiropas konvencija par izdošanu, kuras 1. pants prioritāri paredz pienākumu īstenot personas izdošanu. Otrajā kategorijā ir situācijas, kurās valstij jāīsteno nacionālā jurisdikcija, ja izdošana nav lūgta vai nodrošināta. Ja izdošana kādu iemeslu dēļ tiek noraidīta, nacionālajām iestādēm ir pienākums uzsākt lietu. Šāda pieeja ietverta gan Hāgas konvencijā, gan arī citos starptautiskajos līgumos, kas balstīti uz šīs konvencijas modeļa. Trešā kategorija ietver gadījumus, kad līgumos paredzētie alternatīvie pienākumi – izdot vai tiesāt – ir līdzsvaroti, līgumslēdzējas pusēm sniegta rīcības brīvība izvēlēties, kā rīkoties konkrētajā situācijā.⁶⁵

Balstoties uz augstāk aplūkoto, var secināt ka situācijās, kad vien ir iespējams, personas izdošanai vajadzētu būt prioritārai, it īpaši, kad lūguma iesniedzējas valstij ir teritoriālā

⁶² Jurdi N.N. *The International Criminal Court and National Courts: A Contentious Relationship*. New York: Routledge, 2016, p. 27.

⁶³ Eiropas Konvencija par terorisma apkarošanu. Latvijas Vēstnesis, 92/95 (1552/1555), 24.03.1999.

⁶⁴ Piemēram, tiesnesis Yusuf savās atsevišķajās domās lietā *Questions relating to the Obligation to Prosecute or Extradite (Belgium v. Senegal)* starptautiskos līgumos, kas satur *aut dedere aut judicare* klauzulu, iedalīja divās lielās grupās, norādot, ka pirmajā grupā ietilpst līgumi ar klauzulām, kas paredz izdošanu, un tiesāšana iespējama tikai tad, kad izdošana tiek noraidīta, savukārt otrajā grupā tiek ietvertas konvencijas ar klauzulām, kas paredz pienākumu iesniegt lietu kompetentajām iestādēm, izdošanai esot kā brīvai izvēles iespējai. Skatīt: ANO ST tiesneša Yusuf atsevišķās domas lietā *Questions relating to the Obligation to Prosecute or Extradite (Belgium v. Senegal)*, I.C.J. Reports 2002, p. 567. – 569. para. 19. – 22.

⁶⁵ Jurdi N.N. *The International Criminal Court and National Courts: A Contentious Relationship*. New York: Routledge, 2016, p. 27. – 28.

jurisdikcija pār noziegumu, lai gan, piemēram, vērtējot jau iepriekš minēto Hāgas konvenciju, šāda prioritāte nepastāv.⁶⁶ Līdz ar to viennozīmīgu risinājumu un atbildi uz to, kurš no abiem alternatīvajiem pienākumiem ir primārs, nevar sniegt. Tas, vai pastāv hierarhija, vai arī šie pienākumi ir vienādā līmenī, jāvērtē katrā situācijā atsevišķi, turklāt jāņem vērā, kāds starptautiskais līgums tiek piemērots vai arī, ja princips *aut dedere aut judicare* ir starptautiskā paraža (darba autore šo pētīs 1.2.2. apakšnodaļā), jāanalizē tas konkrētās paražas ietvaros.

1.2.2. Starptautiskajās paražu tiesībās

Nav šaubu, ka situācijās, kad *aut dedere aut judicare* klauzula ietverta starptautiskos līgumos, tā ir saistoša līgumslēdzējas pusēm un attiecīgi tām arī piemērojama. Līdz galam neatrisināts un kontraversiāls jautājums ir, vai *aut dedere aut judicare* principam ir starptautiski saistošs raksturs bez līguma pastāvēšanas un vai tas ir uzskatāms par starptautisko paražu tiesību normu. *Aut dedere aut judicare* principu starptautisko paražu tiesību kontekstā var aplūkot no trim skatu punktiem: pirmkārt, vai princips ir kļuvis par starptautisko paražu tiesību normu attiecībā uz specifiskiem noziegumiem, otrkārt, attiecībā uz starptautisko noziegumu grupu, treškārt, attiecībā uz starptautiskiem noziegumiem kopumā. Turpmāk darba autore aplūkos, vai *aut dedere aut judicare* ir uzskatāma par starptautisko paražu tiesību normu saistībā ar pēdējo norādīto variantu.

Lai uzskatītu, ka valstu ierāža jeb paradums kļuvis par starptautisko paražu tiesību normu, kas ir juridiski saistoša valstīm, nepieciešams konstatēt divus elementus: 1) valstu praksi (objektīvais kritērijs) un 2) *opinio juris et necessitatis* (turpmāk – *opinio juris*) (subjektīvais kritērijs).⁶⁷ Turklāt, nosakot, vai ir bijusi valstu prakse paražu tiesību normas izpratnē, jāizpildās četrām kumulatīvām pazīmēm: 1) prakses pastāvība, 2) prakse vienveidība,⁶⁸ 3) prakses vispārējs raksturs, 4) prakses pastāvēšanas ilglaicīgums.⁶⁹ Kad izpildās abi kritēriji (subjektīvais un objektīvais) un ir konstatēts, ka radusies starptautiskā paražu tiesību norma, tā kļūst par vienu no starptautisko tiesību avotiem saskaņā ar ANO ST statūtu⁷⁰ 38. panta pirmās daļas 2. punktu.

Vēsturiski, Hugo Grocija (*Hugo Grotius*) ieskatā, *aut dedere aut punire* (aut. piez. – mūsdienās *aut dedere aut judicare*) bija “vispārējs pienākums izdot vai sodīt, tam pastāvot attiecībā uz visiem pārkāpumiem, ar kuriem cita valsts tika īpaši ievainota”. Šādam uzskatam

⁶⁶ Bassiouni M. C., Wise E. M. *Aut Dedere Aut Judicare: The Duty to Extradite or Prosecute in International Law*. Dordrecht: Martinus Nijhoff Publishers, 1995, p. 57.

⁶⁷ ANO ST 27.06.1986. spriedums lietā *Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America)*, I.C.J. Reports 1986, p. 97., 108. – 109. para. 183., 207.

⁶⁸ ANO ST 18.12.1951. spriedums lietā *Fisheries case (United Kingdom v. Norway)*, I.C.J. Reports 1951, p. 116

⁶⁹ Klabbbers J. *International Law*. Second edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2017, p. 30. – 31.

⁷⁰ ANO Starptautiskās tiesas statūti. Latvijas Vēstnesis, 20 (6106), 29.01.2018.

pievienojas arī profesors Bassioni (*Bassiouni*), norādot, ka pienākums izdot vai tiesāt rodas no kopējās intereses, kas valstīm ir attiecībā uz starptautisku noziegumu, kuri uzskatāmi par noziegumiem pretēji valstu publiskajai kārtībai, novēršanu, tāpēc, domājams, ka tas ir pienākums pret visu starptautisko sabiedrību, pienākums *civitas maximas*. Tas ne tikai atspoguļo vajadzību starptautisko tiesību sistēmai būt efektīvai, bet arī to, ka valstis saskaras ar zināmu neaizsargātību, ko rada starptautiskās un iekšzemes noziedzība.⁷¹ Pienākums *aut dedere aut judicare* ir vairāk nekā parasta vispārējo starptautisko tiesību norma. Starptautiskie noziegumi ir “vispārēji nosodāmi”, turklāt vairākas normas, kas tos aizliedz, ir *jus cogens* normas, kuras nevar mainīt ar līgumiem.⁷²

Teorētiski var apgalvot, ka *aut dedere aut judicare* ir starptautiskā tiesību norma, kas saista visas valstis. Tomēr, lai principu uzskatītu par starptautisko paražu tiesību normu, tai vajadzētu būt pielietotai praksē un valstu atzītai kā saistošai. Viens no avotiem, kas varētu liecināt par valstu praksi attiecībā uz *aut dedere aut judicare* principu, ir tā iekļaušana starptautiskos līgumos. Kā norādīts 1.2.1. apakšnodaļā, tā ir ietverta aptuveni 70 konvencijās.⁷³ Tajā pašā laikā šādu faktoru nevarētu uzskatīt par pašreizējo valsts prakses atspoguļojumu, jo klauzula valstīm kļūst saistoša tikai pēc to apstiprināšanas, līdz ar to – neesot līgumam, princips nav saistošs. *North Sea Continental Shelf* lietā ANO ST norādīja, ka ļoti plaši izplatīta un reprezentatīva dalība konvencijā var būt pietiekama, lai konstatētu pārējos elementus, ko parasti uzskata par nepieciešamiem, pirms noteikt, ka tā ir kļuvusi par vispārīgu starptautisko tiesību normu, tomēr tajā pašā laikā bija norūpējusies par to, vai konkrēta līguma noteikumi varētu kļūt par starptautisko paražu tiesību caur procesu, kas atzīst plašu līdzdalību starptautiskajā līgumā.⁷⁴ Pat tad, ja pieņemtu, ka valstu praksi apliecina plaša pievienošanās starptautiskajiem līgumiem, kuros šī klauzula ietverta, neizpildās prakses vienveidības elements, ņemot vērā to, ka pastāv vismaz četras dažādas formulas, kādā *aut dedere aut judicare* princips tiek iekļauts līgumos. Tā kā eksistē atšķirīgas īstenošanas klauzulas formulas, tā piemērošana attiecībā uz visiem starptautiskiem noziegumiem nevar tikt uzskatīta par vienveidīgu, jo katrā konkrētā situācijā, par kuru noslēgts līgums un ietverts šis princips, rīcības plāns attiecībā uz personas izdošanu vai tiesāšanu būs citādāks, līdz ar to prakse nav konsekventa.

⁷¹ Bassiouni M. C. *International Criminal Law. Volume II: Multilateral and Bilateral Enforcement Mechanisms*. Third edition. Leiden: Brill | Nijhoff, 2008, p. 36.

⁷² Kelly M. J. *Cheating Justice by Cheating Death: The Doctrinal Collision for Prosecuting Foreign Terrorists – Passage of Aut Dedere Aut Judicare into Customary Law and Refusal to Extradite Based on the Death Penalty*. *Arizona Journal of International and Comparative Law*, Volume 20, No. 32, 2003, p. 499.

⁷³ Mitchell C. *Aut Dedere, Aut Judicare: The Extradite Or Prosecute Clause in International Law*. Geneve: Graduate Institute Publications, 2011, p. 9

⁷⁴ ANO ST 20.02.1969. spriedums lietā *North Sea Continental Shelf (Federal Republic of Germany v. Denmark)*, I.C.J. Reports 1969, p. 3.

Vērtējot, vai ārpus līgumu esības pastāv valstu prakse, jāsecina, ka ANO ST lietās, kurās tikusi aizskarta *aut dedere aut judicare* klauzulas eksistence, lielākoties vai nu atteikusies šo jautājumu apskatīt, vai arī noliegusi tās esību kā starptautisko paražu tiesību normu uz visiem starptautisko tiesību noziegumiem.⁷⁵ Tas, vai *aut dedere aut judicare* kā starptautiskā paražu tiesību norma pastāv attiecībā uz konkrētiem smagiem noziegumiem ar *jus cogens* raksturu, ir cits aspekts, kas šajā nodaļā netiks aplūkots.

Pēc vispārējā principa, nekonstatējot prakses esību, nav nepieciešams vērtēt *opinio juris* elementu. Tiesību doktrīnā pastāv arī pretējs viedoklis, ka starptautiskās paražu tiesības konstatēšanā, vismaz attiecībā uz konkrētām cilvēktiesību normām, pietiekams ir nospiedošs *opinio juris*, prakses neesībai neesot noteicošai.⁷⁶ Autoresprāt, šāda pieeja, kad *opinio juris* uzskatāms par svarīgāko elementu, kura konstatēšana ir primāra (deduktīvā metode), varētu būt atbalstāma situācijās, kad tiek nozīmīgi pārkāptas starptautiskās cilvēktiesību aizsardzības normas vai kad veidojas *jus cogens* norma, tomēr atbilstoši gan valstu praksei, gan ANO ST noteiktajam arī šajā gadījumā jābūt abiem elementiem (induktīvā metode).⁷⁷ Ņemot vērā, ka neizpildās prakses elements, *aut dedere aut judicare* principa kā starptautiskās paražu tiesību normas statuss attiecībā uz visiem noziegumiem ir noliedzams.

⁷⁵ Piemēram, *Lockerbie* lietā daži no ANO ST tiesnešiem savās atsevišķajās domās pauda viedokli, ka starptautiskajās paražu tiesībās valstij nav nostiprinājies pienākums saukt personu pie atbildības, ja persona netiek izdota. Skat.: ANO ST tiesnešu Evensen, Tarassov, Guillaume and Aguilar Mawdsley kopējā deklarācija par 14.04.1992. rīkojumu par pagaidu pasākumiem lietā Questions of Interpretation and Application of the 1971 Montreal Convention arising from the Aerial Incident at Lockerbie (Libyan Arab Jamahiriya v. United States of America), I.C.J. Reports 1992, p. 136. Savukārt tiesnesis Weeramantry *Lockerbie* lietā norādīja, ka *aut dedere aut judicare* princips ir nostiprinājies starptautiskajās paražu tiesībās un ka tam ir *jus cogens* statuss, nesniedzot savam viedoklim tiesisku pamatojumu. Skat. ANO ST tiesneša Weeramantry atšķirīgo viedokli par 14.04.1992. rīkojumu par pagaidu pasākumiem lietā Questions of Interpretation and Application of the 1971 Montreal Convention arising from the Aerial Incident at Lockerbie (Libyan Arab Jamahiriya v. United States of America), I.C.J. Reports 1992, p. 69.

ANO ST tiesneši Higgins, Kooijmans un Buergenthal *Arrest warrant* lietā virspusēji apsprieda *aut dedere aut judicare* principu, tomēr nesniedza viedokli par tā statusu starptautiskajās publiskajās tiesībās, atsakoties to vērtēt. Skat. ANO ST tiesneši Higgins, Kooijmans un Buergenthal kopējās atsevišķās domas lietā Arrest Warrant (Democratic Republic of the Congo v. Belgium), I.C.J. Reports 2002, p. 75. – 77.

⁷⁶ Talmon S. Determining Customary International Law: The ICJ's Methodology between Induction, Deduction and Assertion. The European Journal of International Law Volume 26, No. 2, 2015, p. 429., 431.

⁷⁷ International Law Commission. Draft conclusions on identification of customary international law, with commentaries. United Nations, 2018, p. 125. Available: http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/1_13_2018.pdf [viewed 03.05.2019.]

2. ERGA OMNES KONCEPCIJA, TĀS RAKSTUROJUMS

No lat. val. termins *erga omnes* nozīmē “attiecībā pret visiem, iedarbība uz visiem”.⁷⁸ Mūsdienu starptautiskajās tiesībās šo jēdzienu lieto, lai norādītu gan uz valstu pienākumiem *erga omnes*, gan atbildību *erga omnes*. Konkrētās nodaļas ietvaros darba autore aplūkos, kuras valsts saistības uzskatāmas par pienākumiem, kas aizsargā starptautiskās sabiedrības kopējās intereses,⁷⁹ un kādos gadījumos valstij iestājas *erga omnes* atbildība.

2.1. Valstu erga omnes pienākumi

Pirmoreiz valsts *erga omnes* pienākumu pastāvēšana tika atzīta 1970. gadā *Barcelona Traction* lietas spriedumā. Tajā ANO ST noteica, ka “[..] ir jānošķir valsts pienākumi pret starptautisko kopienu kopumā un tādi, kas ir pret citām valstīm [..]. Pēc savas būtības pirmie ir visu valstu problēma. Ņemot vērā attiecīgo tiesību nozīmīgumu, visas valstis var uzskatīt, ka tām ir juridiska interese to aizsardzībā; tās ir saistības *erga omnes*”.⁸⁰ Šajā spriedumā ANO ST ietvēra arī piemērus, no kā izriet *erga omnes* saistības: no agresijas un genocīda aizlieguma, no principiem un noteikumiem, kas attiecas uz personas pamattiesībām, ieskaitot aizsardzību pret verdzību un rasu diskrimināciju.⁸¹ Jānorāda, ka diskusijas par saistību *erga omnes* definīciju minētajā lietā izraisījis tas, ka šis skaidrojums ietverts kā *obiter dictum* jeb tāds, kas ir nenozīmīgs un nav kalpojis kā sprieduma pamatošanas arguments.⁸² Tomēr jāuzsver, ka debātes ir liekas, jo konkrētās atziņas, lai gan pārskatītas, ir pielietotas un ņemtas vērā citās ANO ST lietās, līdz ar to atziņa ir gan izplatīta, gan iesakņojusies starptautisko tiesību praksē.⁸³

Analizējot *Barcelona traction* lietā minēto attiecībā uz *erga omnes* saistībām, sākotnēji varētu šķist, ka valstīm nav jābūt tiesībām prasīt pienākumu izpildi *erga omnes*, tomēr pareizāka un precīzāka pieeja ir tāda kā tiesa uzskata, ka šādas tiesības var būt arī citām valstīm, nevis tikai tām, kuras noteikti var prasīt atbilstīgu saistību izpildi, jo tās ir cietušas no to tiesību aizskāruma vai tāpēc, ka tās cieš no starptautiski prettiesiskas darbības sekām – apskatot uzmanīgāk trešo teikumu augstāk norādītajā citātā, var secināt, ka aizsardzība piemērojama

⁷⁸ Rāta A. Lafīņu valoda juristiem. Rīga: Zvaigzne, 1991, 294., 318. lpp.

⁷⁹ Tams J. Ch. Enforcing Obligations Erga Omnes in International Law. New York: Cambridge University Press, 2005, p. 40.

⁸⁰ ANO ST 05.02.1970. spriedums lietā *Barcelona Traction, Light and Power Company, Limited (Belgium v. Spain)*, I.C.J. Reports 1970, p. 31, para. 33.

⁸¹ Turpat, p. 32., para. 34.

⁸² Thirlway H. The Sources of International Law. Oxford: Oxford University Press, 2014, p. 147.

⁸³ Skat.: ANO ST 09.07.2004. konsultatīvais atzinums lietā *Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory*, I.C.J. Reports 2004, p. 199, para. 155.; ANO ST 30.06.1995. spriedums lietā *East Timor (Portugal v. Australia)*, I.C.J. Reports 1995, p. 102., para. 29.; ANO ST 08.07.1996. konsultatīvais atzinums lietā *Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons*, I.C.J. Reports 1996, p. 257., para. 79.

nevis *erga omnes* saistībām, bet gan attiecīgajām tiesībām.⁸⁴ No tā izriet, ka, runājot par *erga omnes* pienākumiem, būtiskākā ideja ir, ka ne jau pienākumi ir pret visām valstīm, bet šāda pienākuma pārkāpuma gadījumā katrai valstij ir attiecīgās tiesības uz aizsardzību. Tas nozīmē, ka visas valstis ir spējīgas izvirzīt prasību par šāda pienākuma ievērošanu un par jebkuras darbības, kas veido pārkāpumu, pārtraukšanu.⁸⁵

Kā izriet no ANO ST noteiktā *Barcelona traction* lietā, nav šaubu, ka pienākumi *erga omnes* ir agresijas aizliegums, genocīda aizliegums, aizsardzība no verdzības, aizsardzība no rasu diskriminācijas. Norādītie pienākumi papildināti ar vēl dažiem: *East Timor* lietā par *erga omnes* saistību tika atzīts pienākums ievērot tautu pašnoteikšanās principu⁸⁶, Dienvidslāvijas Starptautiskais krimināltribunāls *Furundzija* lietā *erga omnes* statusu piešķīra spīdzināšanas aizliegumam,⁸⁷ *Palestinian Wall* lietā par tādu noteica starptautisko humanitāro tiesību normas, kas ietver elementāru cilvēces pamatizvērtējumu,⁸⁸ tiesneša atsevišķajās domās *Nicaragua* lietā kā tādu norādīja spēka pielietošanas aizliegumu,⁸⁹ savukārt *Gabcikovo* lietā – vides aizsardzības pienākumi, kas aizsargā planētas labklājību.⁹⁰

Būtiski norādīt, ka pienākumi *erga omnes* ir cieši saistīti ar *jus cogens* normām. *Jus cogens* kā starptautisko tiesību imperatīva norma ir definēta Vīnes konvencijas par starptautisko līgumu tiesībām⁹¹ 53. pantā, nosakot, ka tā ir norma, kas pieņemta un atzīta starptautiskā valstu sabiedrībā kā norma, no kuras nav pieļaujama atkāpšanās, un kura var tikt izmainīta tikai ar pēctecīgu vispārējo starptautisko tiesību normu, kurai ir tāds pats raksturs. *Jus cogens* normas varētu tikt definētas arī kā starptautisko paražu tiesību normas, no kurām nav pieļaujama atkāpšanās. Lai arī tās nav ietvertas ANO ST statūtu 38. pantā kā viens no starptautisko tiesību avotiem, tomēr starptautisko tiesību avotu hierarhijā tām ir visaugstākais juridiskais spēks.⁹² Praksē ANO ST izvirzījusies lietot definīciju *jus cogens*, pirmo reizi tai tīkot pieminētai tiesneša Džona Dugarda (*John Dugard*) atsevišķajās domās lietā *Armed Activities on the Territory of the Congo (Democratic Republic of the Congo v. Rwanda)*.⁹³ Neatkarīgi no tā, ka

⁸⁴ De Hoogh A. *Obligations Erga Omnes and International Crimes. A Theoretical Inquiry into the Implementation and Enforcement of the International Responsibility of States*. Hague: Kluwer Law International, 1996, p. 51.

⁸⁵ *Ibid*, p. 53.

⁸⁶ ANO ST 30.06.1995. spriedums lietā *East Timor (Portugal v. Australia)*, I.C.J. Reports 1995, p. 102., para. 29.

⁸⁷ Dienvidslāvijas Starptautiskā krimināltribunāla 10.12.1998. spriedums lietā *Prosecutor v. Anto Furundzija*, para. 151.

⁸⁸ ANO ST 09.07.2004. konsultatīvais atzinums lietā *Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory*, I.C.J. Reports 2004, p. 199., para. 155., 157.

⁸⁹ ANO ST tiesneša Schwebel atsevišķās domas par 10.05.1984. rīkojumu par pagaidu pasākumiem lietā *Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America)*, I.C.J. Reports 1984, p. 196.

⁹⁰ ANO ST tiesneša Weeramantry atsevišķās domas lietā *Gabcikovo-Nagymaros Project (Hungary/Slovakia)*, I. C.J. Reports 1997, p. 117. – 118., para. C, point (c).

⁹¹ Vīnes konvencija par starptautisko līgumu tiesībām. Latvijas Vēstnesis, 52 (2817), 03.04.2003.

⁹² Cassese A. *International Law. Second Edition*. Oxford: Oxford University Press, 2005, p. 199.

⁹³ ANO ST tiesneša Dugard atsevišķās domas lietā *Armed Activities on the Territory of the Congo (New Application: 2002) (Democratic Republic of the Congo v. Rwanda)*, I.C.J. Reports 2006, p. 86., para. 2.

nav atsevišķa *jus cogens* normu uzskaitījuma, tās izriet no starptautiskās tiesu prakses un tiesību doktrīnas – lai gan tiesību zinātnieku vidū pastāv atšķirīgi viedokļi par to, kas uzskatāmas par *jus cogens* normām, starptautiskajās tiesībās ir vispārīgi akceptēts, ka *jus cogens* normas ir genocīda aizliegums, agresijas pielietojuma aizliegums, spīdzināšanas aizliegums, verdzības aizliegums, rasu diskriminācijas aizliegums, pirātisma aizliegums un noziegumi pret cilvēci.⁹⁴ Ņemot vērā to, ka iepriekš minētās *jus cogens* normas sakrīt ar *erga omnes* saistībām, starptautiskajās tiesībās nostiprinājies tas, ka visas *jus cogens* normas rada *erga omnes* pienākumus, kamēr tikai dažas *erga omnes* saistības ir *jus cogens* normas. Attiecībā uz *jus cogens* normām uzsvars ir uz to atzīšanu visā starptautiskajā kopienā, kamēr *erga omnes* pienākumiem uzsvars piešķirams to dabai.⁹⁵

Neskaitot *erga omnes* pienākumus, starptautiskajās publiskajās tiesībās tiek izdalītas arī saistības *erga omnes partes*. Saistības *erga omnes partes* ir valstu kolektīvie pienākumi, kas noteikti daudzpusējā starptautiskā līgumā, saistoši valstu grupai un izveidoti kopīgās interesēs, izejot ārpus valstu divpusējo attiecību sfēras. Šādas saistības var attiekties, piemēram, uz apbūvi, reģiona drošību, cilvēktiesībām vai kādas konkrētas grupas vai tautas aizsardzību.⁹⁶ Lai gan vārdu savienojums “saistības *erga omnes partes*” ir apzināti veidots no “saistības *erga omnes*”, starp abiem jēdzieniem ir būtiskas atšķirības. Tiesiskais pamats, kas regulē un no kā izriet saistības *erga omnes partes*, galvenokārt atkarīgs no skaidri izteiktiem vai netieši formulētiem līguma noteikumiem. Tādējādi noteikumi, kas regulē saistības *erga omnes partes*, ir daudzveidīgāki nekā tie, kas regulē pienākumus *erga omnes*.⁹⁷ Saistības *erga omnes partes* paredz, ka jebkurai līguma dalībvalstij ir juridiska pretenzija par to, lai jebkura cita valsts ievēro līgumu. Jebkura līgumslēdzēja valsts, konstatējot *erga omnes partes* pārkāpumus starptautiskajā līgumā, var rīkoties un pieprasīt pārkāpuma pārtraukšanu, tādējādi notiek mijiedarbība ar starptautiskās kopienas pienākumiem un tiesībām.⁹⁸

Neskaidrības starptautisko tiesību praksē rada tas, pēc kādiem kritērijiem *erga omnes* pienākumi tiek identificēti. ANO ST, norādot šādus apsvērumus, lietās bijusi ļoti piesardzīga. Kritērijs, ko tiesa minējusi, ir tas, ka pienākumam jāaizsargā nozīmīgas vērtības, lai to atzītu

⁹⁴ Cassese A. *International Law*. Second Edition. Oxford: Oxford University Press, 2005, p. 199; Brownlie I. *Principles of Public International Law*. Seventh Edition. Oxford: Oxford University Press, 2008, p. 511

⁹⁵ Ireland- Kaczorowska A. *Public International Law*. Fifth edition. Abingdon: Routledge, 2015, p. 24. Skat. arī: De Wet E. *Invoking obligations erga omnes in the twenty-first century: Progressive developments since Barcelona Traction*, 2013, p. 8., 9.

Available: https://repository.up.ac.za/bitstream/handle/2263/52752/DeWet_Invoking_2013.pdf?sequence=1 [viewed 17.04.2019.]

⁹⁶ Sicilianos L. A. *The Classification of Obligations and the Multilateral Dimension of the Relations of International Responsibility*. *European Journal of International Law*, Volume 13, No. 5, p. 1135.

⁹⁷ Tams J. Ch. *Enforcing Obligations Erga Omnes in International Law*. New York: Cambridge University Press, 2005, p. 125

⁹⁸ Cassese A. *International Law*. Second Edition. Oxford: Oxford University Press, 2005, p. 262.

par saistību *erga omnes*. Šiem pienākumiem ir jābūt visu valstu rūpēm, proti, ka valstis kā starptautiskā kopiena uzskata tās par svarīgām un ka šādu saistību aizsardzības apsvērumi ir parasta valstu interese starptautiskajās tiesībās. Teorētiski *erga omnes* pienākumu pastāvēšanas nozīme ir mēģinājums paplašināt savstarpējās attiecības starp valstīm neatkarīgi no to piekrišanas vai jebkādiem starptautiskajiem līgumiem. Tiesību doktrīnā ir bijuši mēģinājumi izvirzīt *erga omnes* pienākumu iedalījumu. Profesors Ragaci (*Ragazzi*) norādījis, ka tie ir: 1) šauri definēti pienākumi, 2) aizliegumi, 3) pienākumi imperatīvā nozīmē, 4) *jus cogens* pienākumi, 5) morāles vērtības.⁹⁹ Taču šāds iedalījums starptautiskajās tiesībās izpelnījies kritiku – profesors Tams (*Tams*) norādījis, ka šāda analīze nav atbalstāma, jo tā neaptver visus tiesu praksē paredzētās *erga omnes* saistības kā, piemēram, tautu pašnoteikšanās principu.¹⁰⁰ Autore pievienojas norādītajai kritikai, ņemot vērā to, ka pastāv arī pozitīvas tiesības uz pienākuma izpildi, kas, autores ieskatā, no norādītā iedalījuma neizriet. Kamēr starptautiskajās tiesībās nav vienota testa vai arī kritēriju uzskaitījuma, lai konstatētu esošu *erga omnes* saistību, šis jautājums paliek atvērts un neatrisināts.¹⁰¹

2.2. Valsts atbildība *erga omnes*

2001. gadā STK izstrādāja Pantus par valsts atbildību par starptautiski prettiesisku rīcību (turpmāk – Panti par valsts atbildību),¹⁰² kurā attiecīgi ietverti noteikumi par valsts atbildības noteikšanu saskaņā ar starptautiskajām tiesībām. Panti par valsts atbildību nav spēkā esošs starptautisks līgums, bet ir uzskatāms par starptautisko paražu tiesību kodifikāciju. Panti par valsts atbildību nedefinē starptautisko saistību saturu, kuru pārkāpums rada atbildību, tāpēc normas par atbildību ir sekundārās tiesības, jo tās piemēro situācijās, kurās primāro normu pārkāpums rada atbildību, tādējādi nosakot atbildības sekas.¹⁰³

Atbildības noteikšanas nolūkā Panti par valsts atbildību izšķir cietušās valstis un valstis, kas nav cietušās valstis (“neievainotās” valstis). Šīs normas paredz valsts atbildību par *erga omnes* pienākumu pārkāpumiem jeb atbildību *erga omnes*. Šāda atbildība paredzēta Pantu par valsts atbildību 48. pantā, stingri nošķirot to no 42. panta un novelkot robežu starp divpusēju

⁹⁹ Ragazzi M. *The Concept of International Obligations Erga Omnes*. Oxford: Oxford University Press, 2000, p. 132. – 134.

¹⁰⁰ Tams J. *Ch. Enforcing Obligations Erga Omnes in International Law*. New York: Cambridge University Press, 2005, p. 129.

¹⁰¹ *Ibid*, p. 118., 120.

¹⁰² Starptautisko tiesību komisija. Valsts atbildība par starptautiski prettiesisku rīcību, 2001. Pieejams: [https://vvc.gov.lv/image/catalog/dokumenti/Responsibility%20of%20States%20for%20Internationally%20Wrongful%20Acts%20\(2001\).docx](https://vvc.gov.lv/image/catalog/dokumenti/Responsibility%20of%20States%20for%20Internationally%20Wrongful%20Acts%20(2001).docx) [aplūkots 17.04.2019.]

¹⁰³ United Nations. *Materials on the responsibility of states for internationally wrongful acts*. Document Nr. ST/LEG/SER B/25. New York: United Nations, 2012, p. 1. Available: <http://legal.un.org/legislativeseries/documents/Book25/Book25.pdf> [viewed 17.04.2019.] Skat. arī: Feit M. *Responsibility of the State under International Law for the Breach of Contract Committed by a State-Owned Entity*. *Berkeley Journal of International Law*, Volume 128, Issue 1, 2010, p. 145.

interesešu rakstura saistību pārkāpumiem un kolektīvo interesešu saistību, kas ietver saistības pret starptautisko kopienu kopumā, pārkāpumiem. Parasti valstīm, kas nav cietušās valstis, nav tiesības prasīt valsts atbildību, ja vien pārkāptā norma nav spēkā esoša *erga omnes* vai *erga omnes partes* pienākums. *Erga omnes* vai *erga omnes partes* pārkāpuma gadījumā “neievainotās valstis” var prasīt prettiesiskas darbības izbeigšanu un kaitējuma atlīdzību cietušās valsts vai labuma guvēju interesēs.¹⁰⁴ Šī valsts nerīkojas savā individuālajā statusā tāpēc, ka tai radušies zaudējumi, bet gan kā tās valstu grupas locekle, kurai šis pienākums jāpilda, vai arī kā visas starptautiskās kopienas locekle.¹⁰⁵ Lai detalizētāk saprastu *erga omnes* atbildības tvērumu, turpmāk tiks analizēts Pantu par valsts atbildību 48. pants.

Pantu par valsts atbildību 48. pants sastāv no trim daļām, kuras katra tiks apskatīta atsevišķi. Panta pirmā daļa nosaka pienākumu kategorijas. Panta pirmās daļas a) punkts paredz, ka saskaņā ar otro punktu jebkura cita valsts, kas nav cietusī valsts, var prasīt citas valsts atbildību, ja ir pārkāptas saistības pret valstu grupu, tostarp šo valsti, un šīs saistības ir noteiktas, lai aizsargātu grupas kolektīvās intereses. Šajā punktā definētās saistības uzskatāmas par *erga omnes partes* pienākumiem, par kuru pārkāpumiem var prasīt atbildību. Atbilstoši Pantu par valsts atbildību komentāriem, lai valstis, kas nav cietušās valstis, varētu prasīt atbildību, jāizpildās diviem nosacījumiem: 1) pienākums, kura pārkāpums šo atbildību radījis, pastāv pret grupu, uz kuru attiecināma atbildība, 2) pienākumam jābūt noteiktam kolektīvo interesešu aizsardzībai.¹⁰⁶ No tā izriet, ka pušu starpā jābūt arī konkrētai cietušajai valstij, šis punkts būtu attiecināms uz situācijām, kad valstu kolektīvās intereses paredzētas daudzpusējos starptautiskos līgumos vai arī paražu tiesībās. Tas apstiprināts arī ANO ST praksē, piemēram, lietā *Armed Activities on the Territory of the Congo* tiesnesis Simma savās atsevišķajās domās uzsvēra, ka saistības, kas izriet no lietā minētajiem un Demokrātiskās Kongo Republikas pārkāptajiem cilvēktiesību līgumiem, ir saistības pret konkrētu valstu grupu un ir izveidotas, lai aizsargātu līgumā iesaistīto valstu kolektīvās intereses.¹⁰⁷

Minētā panta b) punkts paredz, ka, lai valsts varētu saukt pie atbildības citu valsti, saistībai jābūt pārkāptai pret visu starptautisko sabiedrību kopumā. Šī punkta piemērošana jāskata kopā ar *Barcelona traction* lietā paredzēto, proti, ka jānodala pienākumi, kas attiecas uz konkrētām

¹⁰⁴ Crawford J. R. *State Responsibility*. Max Planck Encyclopedia of Public International. Oxford: Oxford University Press, 2006, paragraph 44., 45.

¹⁰⁵ International Law Commission. *Draft articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts*, with commentaries, 2001, p.126.

Available: http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/9_6_2001.pdf [viewed 18.04.2019.]

¹⁰⁶ Ibid

¹⁰⁷ ANO ST tiesneša Simma atsevišķās domas lietā *Armed Activities on the Territory of the Congo* (Democratic Republic of the Congo v Uganda), I.C.J. Reports 2005, p. 347. – 348., para. 35.

valstīm, un pienākumi, kas ir pret visu starptautisko sabiedrību kopumā.¹⁰⁸ Tā kā šo saistību vispārīgs saturs aplūkots darba 2.1. apakšnodaļā, autore šajā apakšnodaļā tam uzmanību vairs nepievērsīs.

Atbilstoši panta otrajai daļai valsts, kurai ir tiesības saukt pie atbildības citu valsti, var ne tikai pieprasīt atbildīgajai valstij pārtraukt starptautiski prettiesisko rīcību, a) dodot apliecinājumus un garantijas, ka tā neatkārtosies atbilstoši 30. pantam, bet arī var prasīt b) izpildīt kaitējuma atlīdzību saskaņā ar Pantu par valsts atbildību otrās daļas otro nodaļu cietušās valsts vai pārkāpto saistību labuma guvēju interesēs. Panta daļa nosaka izsmeļošus gadījumus, kādas pretenzijas valsts, kas ir tiesīga to darīt 48. panta izpratnē, var izteikt atbildīgajai valstij. Var būt situācijas, kurās nav viena konkrēta cietusī valsts, tomēr ir ļoti atbalstāms, kad kāda valsts vai vairākas valstis varētu prasīt reparācijas, it īpaši restitūciju. Jānorāda arī uz to, ka b) apakšpunktā minēto prasījumu par kaitējuma atlīdzināšanu valsts nevar vērst, ja cietusī valsts pati šādu rīcību nevarētu īstenot.¹⁰⁹ Saistībā ar to, kas šajā normā uzskatāms par pārkāpto saistību labuma guvēju, nav skaidras atbildes. Minēto par labuma guvēju varētu attiecināt, piemēram, uz personām, kuras gūst labumu no starptautiskiem cilvēktiesību līgumiem. Norādītais paplašina jomu, kādā izpaužas valsts atbildība, un šajā ziņā vērojama starptautisko tiesību progresīva attīstība.¹¹⁰ Savukārt panta trešā daļa norāda uz nosacījumiem, kas attiecas uz valsti, kas rīkojas 48. panta ietvaros – šai valstij jāievēro tādas pašas prasības, kas reglamentē cietušās valsts prasījumu saukt citu valsti pie atbildības, proti, jāievēro 43. pants, kurā paredzēts cietušās valsts paziņojums, 44. pants, kurā noteikts, vai prasība ir pieņemama un 45. pants, kas regulē gadījumus, kuros valstij zūd tiesības saukt pie atbildības.

Ņemot vērā iepriekš veikto analīzi, var secināt, ka, pirmkārt, atbildība Pantu par valsts atbildību 48. pantā paredzēta gan par *erga omnes*, gan *erga omnes partes* saistību pārkāpumiem, otrkārt, valsts, kas vērs prasījumu pret citu valsti par tās saukšanu pie atbildības, var vērst tikai izsmeļošas pretenzijas – pieprasīt pārtraukt šādu prettiesisku rīcību un dot par to apliecinājumus, kā arī lūgt kaitējuma atlīdzību, kas var izpausties kā restitūcija, kompensācija vai satisfakcija, un, treškārt, ka valstij, kurai ir tiesības vērst šādu prasījumu 48. panta izpratnē jāievēro tādi paši priekšnoteikumi, kādi cietušajai valstij, ja tā celtu prasību.

¹⁰⁸ Weiss Brown E. Invoking State Responsibility in the Twenty-First Century. Georgetown Law Faculty Publications and Other Works, 96 Am. J. Int'l L. 798-816, 2002, p. 804.

¹⁰⁹ International Law Commission. Draft articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts, with commentaries, 2001, p.127, 128.

¹¹⁰ Weiss Brown E. Invoking State Responsibility in the Twenty-First Century. Georgetown Law Faculty Publications and Other Works, 96 Am. J. Int'l L. 798-816, 2002, p. 805.

3. ERGA OMNES ATBILDĪBA PAR AUT DEDERE AUT JUDICARE PIENĀKUMA NEIZPILDI VAI PĀRKĀPUMU

3.1. ANO ST sprieduma lietā *Questions relating to the Obligation to Prosecute or Extradite (Belgium v. Senegal)* analīze

2012. gadā ANO ST pieņēma spriedumu lietā *Questions relating to the Obligation to Prosecute or Extradite (Belgium v. Senegal)*. Ņemot vērā, ka spriedums starptautiskajā kopienā, lietā iesaistīto tiesnešu atsevišķajās domās un tiesību doktrīnā ir ļoti apspriests, pat kritizēts, turklāt šajā spriedumā aplūkoti daudzi būtiski *aut dedere aut judicare* principa piemērošanas aspekti un pievērsta uzmanība minētā pienākuma saistībai ar *erga omnes* atbildību, autore veiks tā padziļinātu analīzi ar mērķi sniegt atbildi uz darbā izvirzīto jautājumu.

Pirms sprieduma analīzes īsumā nepieciešams izzināt lietas būtiskos apstākļos un lietas virzības gaitu. Kopš 1982. gada Hisens Habre (*Hissène Habré*) (turpmāk – Habre), tā laika Čadas prezidents, savas prezidentūras (astoņu gadu) laikā veica būtiskus cilvēktiesību pārkāpumus, tai skaitā aizturēšanu necilvēcīgos apstākļos un spīdzināšanu. 2000. gada beigās čadiešu izcelsmes Beļģijas pilsonis un vēlāk vēl divdesmit personas, divām no tām esot ar dubulto Beļģijas – Čadas pilsonību, savukārt astoņpadsmit Čadas pilsoņi, iesniedza sūdzību Beļģijas izmeklēšanas tiesnesim par Habre. 2005. gada 19. septembrī, pamatojoties uz veikto izmeklēšanu, izmeklēšanas tiesnesis izdeva starptautisko aresta orderi, ko iesniedza Senegālai, lūdzot izdot Habre Beļģijai. Senegāla, atbildot Beļģijai, norādīja, ka tā pieņēmusi Habre lietas nodošanu Āfrikas Savienībai, konkrētu noraidījumu Habre izdošanai nesniedzot. Vairākkārtēji pēc šī Beļģija ar *note verbale* (no franču val. – diplomātiskā nota) lūdza Senegālai sniegt oficiālu atbildi, atsaucoties uz *aut dedere aut judicare* pienākumu. Senegāla norādīja, ka tā darbojusies šī principa ietvaros un ar pirmo vēstuli noraidījusi iespējamo izdošanu. 2011. gada 15. martā un 2011. gada 5. septembrī Beļģija izdeva otro un trešo lūgumu Senegālai par Habre izdošanu, kuri abi tika atzīti par nepieļaujamiem, līdz ar to noraidāmiem. 2012. gada 17. janvārī Beļģija caur Senegālas vēstniecību Briselē izdeva Senegālai ceturto Habre izdošanas lūgumu, savukārt Senegāla informēja, ka Ruanda sagatavojusies organizēt Habre lietas iztiesāšanu.¹¹¹

2009. gada 29. februārī Beļģija, ņemot vērā to, ka Senegāla, atsakot Habre izdošanu, nebija vēl uzsākusi procesu pret Habre, iesniedza ANO ST prasības pieteikumu pret Senegālu saistībā ar Habre, tā laika Senegālas rezidentu, balstoties uz to, ka 1990. gadā Senegālas valdība viņam piešķīra politisko patvērumu. Beļģija savos argumentos norādīja, ka, neizpildot Habre tiesāšanas (aut. piez. – darba kontekstā tas jāuztver plašākā nozīmē) par noziegumiem, kurus

¹¹¹ ANO ST 20.07.2012. spriedums lietā *Questions relating to the Obligation to Prosecute or Extradite (Belgium v. Senegal)*, I.C.J. Reports 2012, p. 431. – 440., para. 15. – 41.

viņš paveicis prezidentūras laikā, vai izdošanas pienākumu, izdodot viņu Beļģijai, Senegāla pārkāpusi un turpina pārkāpt *aut dedere aut judicare* principu, kas noteikts Konvencijas pret spīdzināšanu un citiem nežēlīgas, necilvēcīgas vai pazemojošas izturēšanās vai sodīšanas veidiem (turpmāk – Spīdzināšanas konvencija) 7. pantā un starptautiskajās paražu tiesībās. Papildus pieteikumam Beļģija iesniedza lūgumu par pagaidu pasākumu noteikšanu, lūdzot ANO ST uzlikt par pienākumu Senegālai īstenot visus tās kompetencē esošos pasākumus, lai Habre tiktu pakļauts Senegālas tiesu iestāžu kontrolei un pārraudzībai, tādējādi pareizi piemērojot starptautisko tiesību normas. Minēto lūgumu ANO ST ar rīkojumu noraidīja, pamatojoties uz to, ka nepastāvēja steidzamība pagaidu pasākumu piemērošanai.¹¹² Jautājumā par savu jurisdikciju ANO ST nonāca pie secinājuma, ka attiecībā uz konkrētiem pienākumiem Beļģijas prasījumā tiesai jurisdikcijas nav, savukārt uz to, vai ir pārkāpta Spīdzināšanas konvencijas 6. panta otrā daļa un 7. panta pirmā daļa, šāda jurisdikcija eksistē, jo uz iesnieguma iesniegšanas brīdi par šo starp pusēm pastāvēja strīds.¹¹³

Sākotnēji ANO ST pievērsās jautājumam, vai tas, ka valsts ir Spīdzināšanas konvencijas dalībvalsts, ir pietiekami, lai tā varētu iesniegt tiesā prasību par to, ka cita līguma dalībvalsts pārkāpusi savas līgumā paredzētās saistības. Tiesa atzina, ka Spīdzināšanas konvencijas dalībvalstīm ir kopīgas intereses nodrošināt spīdzināšanas novēršanu un situācijās, kad šāds pienākums tiek pārkāpts, pārkāpuma sodāmību. Citiem vārdiem sakot, ANO ST analizēja, vai Spīdzināšanas konvencijā minētās saistības uzskatāmas par *erga omnes partes* pienākumiem starptautiskajās publiskajās tiesībās, atzīstot, ka konkrētajā situācijā katrai dalībvalstij ir tiesiska interese attiecīgo tiesību aizsardzībā un ievērošanā, norādot uz kopējām, ne individuālām interesēm. No iepriekš minētā var secināt, ka, pēc tiesas domām, valsts jurisdikcijas īstenošana un personas tiesāšana, ja tā netiek izdota citai dalībvalstij, par kādu no starptautiskajā līgumā norādītajiem noziegumiem ir *erga omnes partes* pienākumi. Par šādu pienākumu pārkāpumiem jebkura no līguma valstīm var ne tikai iesniegt prasību, bet arī pati prasīt pārkāpējvalsts atbildību pirms lietas nodošanas tiesai, papildus uzsverot, ka nav jābūt kādai speciālai interesei, lai šādu prasījumu iesniegtu – pietiek, ka līguma pusēm ir kolektīvas intereses un pienākumi šādu modeli tiesa piemēroja arī *Belgium v. Senegal* lietā.¹¹⁴

Aplūkojot svarīgāko strīda iemeslu starp valstīm, proti, vai ir ievērots *aut dedere aut judicare* princips, jānorāda, ka tiesas secinājumi, atrisinājums un vērtējums ir diskutabls. Pirmkārt, ANO ST norādīja, ka konkrētajā situācijā, lai valsts uzsāktu lietas iepriekšēju

¹¹² ANO ST 20.07.2012. spriedums lietā Questions relating to the Obligation to Prosecute or Extradite (Belgium v. Senegal), I.C.J. Reports 2012, p. 8. – 9., para. 1. – 3.

¹¹³ Turpat, p. 440. – 448. para. 42. – 63.

¹¹⁴ ANO ST 20.07.2012. spriedums lietā Questions relating to the Obligation to Prosecute or Extradite (Belgium v. Senegal), I.C.J. Reports 2012, p. 449. – 450. para. 68., 69.

izmeklēšanu un iesniegtu lietu kompetentajām iestādēm, universālās jurisdikcijas nodibināšana uzskatāms par nepieciešamu nosacījumu. Teorētiski ANO ST norādīja, ka *aut dedere aut judicare* pienākums Spīdzināšanas konvencijas ietvaros balstīts uz universālo jurisdikciju.¹¹⁵

Vispārējā gadījumā, kad runa ir par personas tiesāšanu, konkrētajai valstij nepieciešams nodibināt jurisdikciju. Universālās jurisdikcijas princips savā būtībā ļauj jebkurai valstij, it īpaši neesot nevienam citam jurisdikcijas pamatam, saukt pie atbildības personas par sevišķi smagiem noziegumiem un *jus cogens* normu pārkāpumiem. Turklāt šādas jurisdikcijas esība uz konkrētiem noziegumiem atzīta par paražu tiesību.¹¹⁶ Ņemot vērā iepriekš veikto analīzi par *aut dedere aut judicare* kā iespējamo paražu un atzīstot, ka pašlaik šī saistība nav ieguvusi starptautiskās paražu tiesību normas raksturu attiecībā uz visiem noziegumiem, jāuzsver, ka tā ir konvencionāla klauzula, kas tiek iekļauta starptautiskos līgumos un ir saistoša tikai līgumslēdzējas pusēm.

Praksē un tiesas spriedumā norādīts, ka Spīdzināšanas konvencijas 5. panta otrā daļa paredz universālās jurisdikcijas principu.¹¹⁷ Tiesas minētais ir pretrunīgs, jo, lai arī tā noteikusi, ka eksistē universālā jurisdikcija, tā paredz, ka valsts, kuras teritorijā par paveikto noziegumu aizdomās turētā persona atrodas, to var izdot uz valsti, kurai nodibināta jurisdikcija atbilstoši Spīdzināšanas konvencijas 5. pantam. Autore nenoliedz, ka Spīdzināšanas konvencija paredz universālo jurisdikciju, tomēr tā kā *aut dedere aut judicare* pienākums konkrētajā situācijā var tikt īstenots saskaņā ar kādu citu jurisdikcijas pamatu, universālā jurisdikcija nav obligāti nodibināma, izpildot pienākumu izdot personu vai nodot lietu kompetentajām iestādēm.¹¹⁸ Pie tam šajā situācijā tā nebūtu uzskatāma par universālo jurisdikciju *stricto sensu*, jo tikai Spīdzināšanas konvencijas dalībvalstis atbilstoši minētajam pantam šo jurisdikciju varētu nodibināt, savukārt universālās jurisdikcijas prasība tās pamata izpratnē ir, lai visas dalībvalstis veiktu visu nepieciešamo jurisdikcijas īstenošanai, ja pastāv relatīvi ierobežojumi citas jurisdikcijas nodibināšanai. Līdz ar to, autoresprāt, ne visās situācijās universālā jurisdikcija atzīstama par obligātu priekšnoteikumu *aut dedere aut judicare* pienākuma īstenošanai, un šāda pieeja Spīdzināšanas konvencijā vērtējama kritiski.

Otrkārt, tiesas interpretācija par *aut dedere aut judicare* pienākuma tvērumu Spīdzināšanas konvencijas ietvaros nav atbalstāma. ANO ST ieskatā, neatkarīgi no tā, vai ir

¹¹⁵ ANO ST 20.07.2012. spriedums lietā Questions relating to the Obligation to Prosecute or Extradite (Belgium v. Senegal), I.C.J. Reports 2012, p. 451., para. 74.

¹¹⁶ De Hoogh A. Obligations Erga Omnes and international crimes: a theoretical inquiry into the implementation and enforcement of the international responsibility of States. Hague: Kluwer law international, 1996, p. 164

¹¹⁷ Danelius H. Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment. United Nations, 2008, p. 1.-2. Available: <https://www.un.org/ruleoflaw/files/Convention%20against%20Torture.pdf> [viewed 19.04.2019.]

¹¹⁸ Moyo M.P. Final Report on the Obligation to Extradite or Prosecute (Aut Dedere Aut Judicare) (Int'l L. Comm'n). Cambridge University Press, International Legal Materials, Volume 54, No. 4, 2015, p. 765.

saņemts aizdomās turētā izdošanas lūgums, valstij jāiesniedz lieta kompetentajām iestādēm kriminālprocesa uzsākšanas nolūkā, jo abi šie pienākumi nav līdzsvaroti – prioritāte jādod lietas iesniegšanai kompetentajām iestādēm un izdošana ir tikai iespēja, ko Spīdzināšanas konvencija piedāvā valstīm.¹¹⁹ Spīdzināšanas konvencijas 7. panta pirmā daļa ietver līguma dalībvalstīm pienākumu izdot vai tiesāt personu tādā klauzulā (norādītā *aut dedere aut judicare* klauzula modelēta pēc Hāgas konvencijas formulas), ka, ja šī valsts personu neizdod, tai jāiesniedz lieta kompetentajām iestādēm kriminālprocesa uzsākšanai. Skatot šo minēto normu kopsakarā ar darba 1.2.1. apakšnodaļā analizēto, izriet, ka izdošana nav tikai kā papildu iespēja lietas iesniegšanai kriminālprocesa uzsākšanai, bet gan Spīdzināšanas konvencijas tvērumā tie ir uzskatāmi par līdzsvarotiem pienākumiem, no kuriem nevienam netiek piešķirta primāra nozīme. Turklāt šāda pienākuma uzsākt lietu pret aizdomās turēto tiesas interpretētā absolūtā konstrukcija ierobežo citu valstu tiesības. Šāda pienākuma sniegtā struktūra mazina ekskluzīvā pienākuma *aut dedere aut judicare* nozīmi starptautiskajās publiskajās tiesībās, tādējādi nenodrošinot attiecīgās personas saukšanu pie atbildības valstī, kurai ir visatbilstošākie normatīvie akti un kura ir vispiemērotākā tās īstenošanai.¹²⁰ Lēmums par to, vai personu izdot, vai iesniegt lietu kompetentajām institūcijām, ir tās valsts ieskatā, kuras jurisdikcijā aizdomās turētais atrodas.¹²¹

Vēl viens apsvērums, kam nepieciešams pievērst uzmanību *aut dedere aut judicare* īstenošanā šajā lietā ir tas, vai valstij, kuras rīcībā par spīdzināšanu aizdomās turētā persona atrodas, ir pienākums izdot personu izdošanas lūgumu izteikušajai valstij un kura var un vēlas personu tiesāt, ja pirmā nevēlas vai arī kādu iemeslu dēļ nevar īstenot personas saukšanu pie atbildības. Tiesa šo izvīrīto neskaidrību konkretizēja, nosakot, ka valstij, kurā persona atrodas, jāiesniedz lieta attiecīgajām iestādēm procesa uzsākšanas nolūkos. Savukārt, ja tā šo pienākumu neizpilda, pie tam personu neizdod citai valstij, tā īsteno starptautiski prettiesisku rīcību. Tomēr pēc starptautiskā pārkāpuma konstatēšanas tai vairs nav sniegta iespēja īstenot personas izdošanu, tai obligāti jāuzsāk process pret aizdomāt turēto.¹²² No tiesas minētā izriet, ka personas izdošana nav uzskatāma par pienākumu. Līdz ar to, nepastāvot pienākumam personu izdot, citai valstij neesot arī subjektīvu tiesību to prasīt, un atbildība valstij iestājas tikai par

¹¹⁹ ANO ST 20.07.2012. spriedums lietā Questions relating to the Obligation to Prosecute or Extradite (Belgium v. Senegal), I.C.J. Reports 2012, p. 456., para. 94., 95.

¹²⁰ Nollkaemper A. Wither Aut Dedere? The Obligation to Extradite or Prosecute after the ICJ's Judgment in Belgium v Senegal. Journal of International Dispute Settlement, Volume 4, No. 3, 2013, p. 504.

¹²¹ Wendland L. A Handbook on State Obligations under the UN Convention against Torture. Geneva: The Association for the Prevention of Torture, 2002, p. 44. – 45. Available: https://www.apt.ch/content/files_res/A%20Handbook%20on%20State%20Obligations%20under%20the%20UN%20CAT.pdf [viewed 20.04.2019.]

¹²² Nollkaemper A. Wither Aut Dedere? The Obligation to Extradite or Prosecute after the ICJ's Judgment in Belgium v Senegal. Journal of International Dispute Settlement, Volume 4, No. 3, 2013, p. 503.

pienākuma iesniegt lietu kompetentajām iestādēm procesa uzsākšanai neizpildi. Šīs saistības neizpildes sekas ir valsts saukšana pie starptautiskās atbildības, turklāt, kamēr valsts neveic visus iespējamus pasākumus pienācīgai pienākuma izpildei, tā turpina īstenot starptautisku pārkāpumu.¹²³ Vērtējot *aut dedere aut judicare* pienākumu, tā alternatīvu savstarpējo mijiedarbību un ņemot vērā Spīdzināšanas konvencijas mērķi – nodrošināt, lai spīdzināšanas noziegumi nepaliktu nesodīti, Spīdzināšanas konvencijas komiteja noteikusi, ka “izdošana, kas valstij paredzēta saskaņā ar Spīdzināšanas konvencijas 7. pantu, pastāv tikai tad, kad iesniegts lūgums par izdošanu, un valsti nostāda situācijā, kad tai jāizvēlas starp a) izdošanas procesu vai b) lietas iesniegšanu savām tiesu iestādēm kriminālprocesa ierosināšanai, tādējādi efektīvi īstenojot minēto mērķi”.¹²⁴ Ieinteresētība, kas ir pamatā pienākumam nodot lietu kompetentajām iestādēm, atbalsta arī alternatīvu pienākumu izdot personu citai valstij, ja nepastāv šāda lietas uzsākšana un kāda valsts ir izteikusi lūgumu personu izdot. Citādāk, ja šāda izvēle nebūtu sniegta, netiktu nodrošināta personas, kas paveikusi kādu no Spīdzināšanas konvencijā norādītajiem noziegumiem, pilnvērtīga saukšana pie atbildības, tādējādi nenovēršot, ka īstenotais noziegums var palikt nesodīts. Atbilstoši Spīdzināšanas konvencijas mērķim nebūtu atbalstāms, ka situācijās, kad viena valsts nevar saukt aizdomās turēto pie atbildības, jo, piemēram, nav iespējams nodibināt jurisdikciju, tā, pamatojoties uz izdošanas lūgumu, personu neizdod citai valstij. Tādā veidā Spīdzināšanas konvencijas mērķis tiktu atstāts novārtā un persona paliktu nesodīta. Vai arī pat tad, ja valsts, kura sākotnēji nevarēja īstenot lietas uzsākšanu, starptautiskā pārkāpuma novēršanas dēļ šo lietu ierosinātu, netiktu sasniegta vajadzīgā un atbilstošā efektivitāte, kāda tā varētu būt personas izdošanas gadījumā. Tādēļ autore pievienojas Spīdzināšanas konvencijas komentāros norādītajam, kad *forum deprehensionis* nav iespējama lietas uzsākšana pret aizdomās turēto, pienākums personu izdot *aut dedere aut judicare* ietvaros valstij vairs nav sniegts kā izvēle, bet gan kļūst par obligātu.¹²⁵

Treškārt, ņemot vērā šajā nodaļā visus iepriekš aplūkotos aspektus, ANO ST atzina, ka Senegāla, nenododot lietu kompetentajām iestādēm procesa uzsākšanai, pārkāpusi Spīdzināšanas konvencijas 7. panta pirmo daļu, kā rezultātā tā var tikt saukta pie atbildības, balstoties uz to, ka noticis starptautisko tiesību pārkāpums.¹²⁶

Pievēršoties Senegālas atbildībai, tiesa skaidri norādīja, ka visām trešajām valstīm, līguma slēdzējas pusēm, ir tiesības prasīt valsts, kura neizpilda lietas nodošanu kompetentajām

¹²³ Kittichaisaree K. *The Obligation to Extradite or Prosecute*. Oxford: Oxford University Press, 2018, p. 353.

¹²⁴ Committee against torture. *Suleymane Guengueng et al. v Senegal*, communication No. 181/2001, 2006, paragraph 9.7. Available: <https://www.atlas-of-torture.org/en/document/04su808a0xb9fh17pwi7vcayvi?page=14> [viewed 21.04.2019.]

¹²⁵ Nowak M., McArthur E. *The United Nations Convention against Torture: A Commentary*. Oxford: Oxford University Press, 2008, p. 365.

¹²⁶ ANO ST 20.07.2012. spriedums lietā *Questions relating to the Obligation to Prosecute or Extradite (Belgium v. Senegal)*, I.C.J. Reports 2012, p. 463., para. 122 subpara. 5.

iestādēm kriminālprocesa nolūkā, atbildību. Tiesa secināja, ka, lai gan Beļģija nevarēja pieprasīt Senegālai izdot Habre, tā saistībā ar šī pienākuma neizpildi var atsaukties uz Senegālas atbildību.¹²⁷ Apjukumu var radīt ANO ST veiktā atsauce uz *Barcelona traction* lietu, jo tajā definēti *erga omnes*, nevis *erga omnes partes* pienākumi,¹²⁸ turklāt atšķirība starp šiem abiem pastāv arī Pantu par valsts atbildību izpratnē – atbildība *erga omnes partes* paredzēta Pantu par valsts atbildību 48. panta pirmās daļas a) punktā, savukārt atbildība *erga omnes* – 48. panta pirmās daļas b) punktā. *Prima facie*, var šķist, ka, lai arī spīdzināšanas aizliegums ir saistība *erga omnes*, uz ko tiesa spriedumā norādīja kā plašākām saistībām, kas pastāv paražu tiesībās un kuras skar ne tikai Spīdzināšanas konvencijas dalībvalstis, bet gan visu starptautisko sabiedrību kopumā, Spīdzināšanas konvencijas 6. panta otrajā daļā un 7. panta pirmajā daļā minētais uzskatāms par specifiskāku, līgumā ietvertu pienākumu, tādējādi nodrošinot un aizsargājot Spīdzināšanas konvencijas pušu kopīgās intereses.¹²⁹

Tiesas secinājumi par *erga omnes partes* atbildību konkrētajā lietā izraisījuši asas diskusijas un kritizēti arī ANO ST tiesnešu vidū. Daži no lietā iesaistītajiem tiesnešiem savās atsevišķajās domās norādījuši, ka *erga omnes partes* pienākumu konstatācija spriedumā pārsniegusi Spīdzināšanas konvencijas darbības jomu, jo princips *aut dedere aut judicare* attiecībā uz spīdzināšanas aizliegumu nav ieguvis starptautiskās paražu tiesības statusu, tam pastāvot vienīgi kā konvencionālam instrumentam,¹³⁰ savukārt, piemēram, tiesnesis Kansādu-Trindāde (*Cancado Trindade*) uzsvēris, ka saistība *aut dedere aut judicare* ir *erga omnes* pienākums, kas izriet no spīdzināšanas aizlieguma kā *jus cogens* normas.¹³¹

Ņemot vērā spīdzināšanas aizlieguma statusu starptautiskajās publiskajās tiesībās un ANO ST nospriesto, nenoliedzami ievērības vērts ir apskatīt, pirmkārt, vai par Spīdzināšanas konvencijā paredzētā *aut dedere aut judicare* pārkāpumu var atsaukties uz *erga omnes partes* atbildību un vai kolektīva interese ir pietiekama, lai prasītu citas valsts, kas pārkāpusi minēto principu, atbildību, otrkārt, vai tiesai nebija jāvērtē Beļģijas speciālā interese konkrētajā lietā

¹²⁷ ANO ST 20.07.2012. spriedums lietā Questions relating to the Obligation to Prosecute or Extradite (Belgium v. Senegal), I.C.J. Reports 2012, p. 450., para. 69.

¹²⁸ Turpat, p. 449., para. 68.

¹²⁹ Lemos Mejía G. D. On 'obligations erga omnes partes' in public international law: 'erga omnes' or 'erga partes'? ARS BONI ET AEQUI (AÑO 10 N° 1), 2014, p. 201. Skat. arī: Uchkunova I. Belgium v. Senegal: Did the Court End the Dispute between the Parties? EJIL, 2012. Available: <https://www.ejiltalk.org/belgium-v-senegal-did-the-court-end-the-dispute-between-the-parties/> [viewed 22.04.2019.]; Šādu *aut dedere aut judicare* principa raksturu apstiprina arī Interamerikas Cilvēktiesību tiesas 22.09.2006. spriedums lietā Goiburú et al. v. Paraguay, p. 83. – 84., para. 132.

¹³⁰ ANO ST tiesneša Abraham atsevišķās domas lietā Questions relating to the Obligation to Prosecute or Extradite (Belgium v. Senegal), I.C.J. Reports 2012, p. 476., para. 21.; ANO ST *ad hoc* tiesneša Sur nepiekrītošās atsevišķās domas lietā Questions relating to the Obligation to Prosecute or Extradite (Belgium v. Senegal), I.C.J. Reports 2012, p. 611., para. 21.

¹³¹ ANO ST tiesneša Cancado Trindade atsevišķās domas lietā Questions relating to the Obligation to Prosecute or Extradite (Belgium v. Senegal), I.C.J. Reports 2012, p. 505., para. 43.

un, treškārt, vai attiecībā uz spīdzināšanas aizliegumu princips *aut dedere aut judicare* kļuvis par starptautisko paražu tiesību normu.

Aplūkojot pirmo neskaidrību, atkārtoti jānorāda uz pienākuma personu tiesāt *aut dedere aut judicare* principa tvērumā. Valsts saistībai iesniegt lietu kompetentajām iestādēm procesa uzsākšanai, pēc tiesas ieskatiem, ir *erga omnes partes* raksturs, izrietot, ka jebkura Spīdzināšanas konvencijas dalībvalsts var prasīt saistības izpildi un atbildību no pirmās valsts neatkarīgi no kādas atsevišķas, specifiskas intereses esības. Šāds secinājums, lai arī tam ir fundamentāls raksturs, jo, neskaitot *Wimbledon* lietā netieši pieminēto, šis ir pirmais spriedums, kur ANO ST tieši definēja *erga omnes partes* saistības, tas nav ne pienācīgi izskaidrots, ne pamatots.¹³²

Pēc tiesas norādītā, lai par pienākuma *erga omnes partes* (šajā situācijā par *aut dedere aut judicare*) pārkāpumu cita valsts prasītu atbildību, nepieciešams konstatēt trīs priekšnoteikumus: 1) starptautiska līguma esība, 2) līgumā ietvertā pienākuma pastāvēšana, 3) jebkuras līguma dalībvalsts interese (kolektīvā interese) saistības izpildē.¹³³ Šāda netieša testa izveide vērtējama pozitīvi, jo šādi galvenie nosacījumi, lai arī definēti citādāk, *erga omnes partes* saistībai izriet arī no Pantiem par valsts atbildību. Nav noliedzams, ka pirmie divi nosacījumi izpildās bez iebildumiem – pienākums ietverts Spīdzināšanas konvencijas, kas ir daudzpusējs starptautisks līgums, 7. panta pirmajā daļā. Diskutabls un no dažādiem aspektiem konkrētajā lietā vērtējams ir trešais noteikums – kā izriet no sprieduma kopsakarā, šī interese rada jebkurai līguma dalībvalstij tiesības celt prasību, pamatojoties uz *erga omnes partes* pienākuma pārkāpumu, tām ietverot (i) tiesības prasīt citas līguma puses atbildību pirms tiesas, (ii) tiesības celt prasību tiesā, balstoties uz *locus standi*, turklāt valstij, kas prasa atbildību par *erga omnes partes* saistības neizpildi, nav jābūt cietušajai valstij vai arī jāpastāv kādai speciālajai interesei.

Autoresprāt, ņemot vērā ANO ST tiesnešu atsevišķās domas, tiesa trešā noteikuma saturu kļūdaini paplašinājusi. Kā analizēts 2. nodaļā, nav šaubu, ka Pantu par valsts atbildību ietvaros kolektīvā interese ir galvenais nosacījums *erga omnes partes* saistībām. Bet vai tas noved pie secinājuma, ka atbilstoši Spīdzināšanas konvencijai kopīgā interese ir tas pats, kas prasīt citas līguma dalībvalsts atbildību pirms vēršanās tiesā? Vispārīgi Pantu par valsts atbildību izpratnē materiāltiesisks pārkāpums piešķir jebkurai līguma dalībvalstij procesuālas tiesības īstenot relatīvi formāla rakstura pasākumus pirms vēršanās tiesā, taču prasījuma par citas dalībvalsts

¹³² ANO ST tiesneša Skotnikov atsevišķās domas lietā Questions relating to the Obligation to Prosecute or Extradite (Belgium v. Senegal), I.C.J. Reports 2012, p. 481., 482., para. 3., 8., 10. ANO ST *ad hoc* tiesneša Sur nepiekrītošās atsevišķās domas lietā Questions relating to the Obligation to Prosecute or Extradite (Belgium v. Senegal), I.C.J. Reports 2012, p. 613., para. 26.

¹³³ Lemos Mejía G. D. On 'obligations erga omnes partes' in public international law: 'erga omnes' or 'erga partes'? ARS BONI ET AEQUI (AÑO 10 N° 1), 2014, p. 204.

atbildību robežas ir šauras. Pirmkārt, STK Pantu par valsts atbildību komentāros ietvērusi atsauci, ka tiesība prasīt citas konvencijas puses atbildību paredzēta atsevišķos cilvēktiesību līgumos,¹³⁴ no tā izrietot, ka, neesot noteikumam līgumā, valstīm šādas tiesības nepastāv, otrkārt, lai valsts pati varētu ierosināt šādu prasījumu, tai jābūt apveltītai ar specifisku tiesību to darīt kā, piemēram, to atsevišķi paredzot līgumā vai arī tai esot cietušajai valstij.¹³⁵ Šīs kodificētās starptautiskās paražu tiesību normas neietver materiālās starptautiskās saistības, kuru pārkāpums rada atbildību, tāpēc arī iespējamais valsts prasījums balstās uz starptautiskā līgumā paredzētu normu.¹³⁶ Tādējādi Spīdzināšanas konvencijas dalībvalstīm nav tiesību prasīt atbildību no citas līguma puses par kādu no konvencijas (pēc tiesas veiktās interpretācijas, Spīdzināšanas konvencija kopumā jāskata kā *erga omnes partes*, neizdalot atsevišķas saistības, kurām šāds raksturs būtu piešķirams¹³⁷), pārkāpumiem, jo tā atrunu par prasījuma iespējamību nesatur. Tomēr uz spīdzināšanas aizliegumu kā *jus cogens* normu un citām Spīdzināšanas konvencijas *erga omnes* normām šāds secinājums neattiecas.

Trešā priekšnoteikuma (ii) elements, proti, tiesības celt prasību tiesā, balstoties uz *locus standi*, kā viens no *erga omnes partes* atbildības iespējamiem aspektiem, nav atbalstāms, jo *erga omnes partes* pārkāpuma gadījumā automātiski netiek nodrošināta *locus standi*. *East Timor* lietā, lai arī tiesa analizēja *erga omnes* saistības, tā norādīja, ka normas *erga omnes* raksturs un piekrišana tiesas jurisdikcijai ir divas dažādas, nošķiramas lietas – tas nevar būt par pamatu tiesas jurisdikcijas atzīšanai.¹³⁸ Lai arī konkrētajā lietā nebija strīda par ANO ST jurisdikciju, jo abas puses to bija atzinušas, šāds secinājums būtu attiecināms uz prasības pieņemamību, tas ir, ka pati *erga omnes partes* saistība nerada *locus standi* jeb tiesības celt prasību un būt par pusi lietā,¹³⁹ jo Spīdzināšanas konvencija satur valstu pienākumus, kas ir materiālās starptautiskās saistības, savukārt strīda starp valstīm par kādas saistības pārkāpumu atrisināšanas mehānismiem un instrumentiem piešķirama procesuāla dimensija. Arī citās ANO

¹³⁴ International Law Commission. Draft articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts with commentaries, 2001, p.127.

Available: http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/9_6_2001.pdf [viewed 08.05.2019.]

¹³⁵ Ibid, p.117.

¹³⁶ ANO ST tiesneša Skotnikov atsevišķās domas lietā Questions relating to the Obligation to Prosecute or Extradite (Belgium v. Senegal), I.C.J. Reports 2012, p. 481. – 486.

¹³⁷ Autores ieskatā, šāda pieeja nav pareiza, jo, piešķirot visam starptautiskajam līgumam *erga omnes partes* raksturu, tiesa teorētiski apgalvo kopīgas intereses esību jebkurā no Spīdzināšanas konvencijas normām, kaut gan, piemēram, konvencija satur atsevišķas normas, kas attiecas uz valsti individuāli, sniedzot viņai iespēju pašai deklarēt saistības attiecībā uz to. Pēc savas būtības *erga omnes partes* saistībai būtu jābūt skaidri noteiktai un kā tādai kvalificētai pašā starptautiskajā līgumā.

¹³⁸ ANO ST 30.06.1995. spriedums lietā East Timor (Portugal v. Australia), I.C.J. Reports 1995, p. 102., para. 29

¹³⁹ Useful english dictionary, 2012. Interpretation of locus standi. Available: http://useful.english.enacademic.com/238087/locus_standi [viewed 08.05.2019.]

ST lietās,¹⁴⁰ kur analizēta *erga omnes* saistība, tiesa nav noteikusi un paredzējusi, ka kopīga interese pati par sevi piešķir valstij tiesības vērsties tiesā.

Papildus jānorāda, ka tiesas nolēmtais par prasības pieņemamību ir pretrunā ar Spīdzināšanas konvencijas noteikumiem. Tās 22. panta pirmā daļa paredz valstij iespēju deklarēt, ka tā atzīst Spīdzināšanas komitejas kompetenci pieņemt un izskatīt paziņojumus no indivīdiem, kas ir pakļauti tās jurisdikcijai [...], vēl jo vairāk konvencijas 30. pants sniedz valstij iespēju izteikt atrunu, ka tā attiecībā pret sevi neatzīst par saistošu ANO ST jurisdikciju. Ja piekristu, ka ANO ST nolēmtais ir juridiski korekts, tad minētajos pantos noteiktajam būtu jābūt obligātai, nevis fakultatīvai prasībai līguma dalībvalstij.¹⁴¹ Pēc autores domām, tiesa, veicot šādu analīzi, ir pārsniegusi Spīdzināšanas konvencijas iespējamās interpretācijas robežas, turklāt, visticamāk, ka šāds rīcības plāns tika īstenots, lai attaisnotu Beļģijas prasības pieņemamību, jo, ņemot vērā, ka tiesa atteicās vērtēt speciālo interesi, ja lēmums būtu citādāks, nebūtu pamata prasījuma akceptēšanai.¹⁴²

Pievēršoties otrajam jautājumam, jānorāda, ka ANO ST nav vērtējusi Beļģijas speciālo interesi. Tiesa uzskatīja, ka tam lietā neesot nozīmes, jo Beļģija esot Spīdzināšanas konvencijas dalībvalsts, līdz ar to valstij ir kolektīvas intereses, tam pastāvot kā prasības celšanas pamatam. Beļģijas galvenais arguments bija, ka tā uzskatāma ne tikai par “neievainoto valsti”, bet tai ir arī tiesības prasīt Senegālas atbildību kā cietušajai valstij – tādai, kuru pārkāpums īpaši skar atbilstoši Pantu par valsts atbildību 42. panta b) punkta i) apakšpunktam. Kvalificēšanai par šādu nepieciešams, lai starptautiskais pārkāpums valsti skartu tādā veidā, kas to atšķir no citām valstīm ar tādu pašu pienākumu.¹⁴³ Par speciālo interesi šajā situācijā nevarētu uzskatīt personu, kuras iesniedza sūdzību, pilsonību, jo tikai trim no sūdzības iesniedzējiem tā bija Beļģijas, turklāt par Beļģijas pilsoņiem tie kļuva vairākus gadus pēc Habre paveiktajiem noziegumiem. Uzmanība jāpievērš ciešajai saiknei, kas eksistē starp prasījumu par valsts atbildību un iespējamām tiesībām uz personas izdošanu. Tā kā Beļģija bija vienīgā Spīdzināšanas

¹⁴⁰ ANO ST 03.02.2006. spriedums lietā *Armed Activities on the Territory of the Congo (New Application : 2002) (Democratic Republic of the Congo v. Rwanda)*, I.C.J. Reports 2006, p. 31-32, para. 64; ANO ST 26.02.2007. spriedums lietā *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro)*, I.C.J. Reports 2007, p. 104, para. 147

¹⁴¹ ANO ST tiesneša Xue nepiekrītošās atšķirīgās atsevišķās domas lietā *Questions relating to the Obligation to Prosecute or Extradite (Belgium v. Senegal)*, I.C.J. Reports 2012, p. 574. – 577.

¹⁴² ANO ST tiesneša Donoghue deklarācija lietā *Questions relating to the Obligation to Prosecute or Extradite (Belgium v. Senegal)*, I.C.J. Reports 2012, p. 587. – 589., para. 13. – 17. Skat. arī Weatherall Th., Andenas M. *International court of justice: questions relating to the obligation to extradite or prosecute (belgium v senegal) judgment of 20 july 2012*. *The International and Comparative Law Quarterly*, Volume 62, No. 3, 2013, p. 765. – 766.

¹⁴³ *International Law Commission. Draft articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts with commentaries*, 2001, p.119.

Available: http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/9_6_2001.pdf [viewed 08.05.2019.] Skat. arī ANO ST tiesneša Owada atsevišķās domas lietā *Questions relating to the Obligation to Prosecute or Extradite (Belgium v. Senegal)*, I.C.J. Reports 2012, p. 468. – 470., para. 6.

konvencijas dalībvalsts, kas izmantoja savas tiesības saskaņā ar Spīdzināšanas konvencijas 5. pantu īstenot jurisdikciju un pieprasīt aizdomās turētā izdošanu, ciktāl Beļģija varētu prasīt Habre izdošanu, būtu jāvērtē tās speciālā interese prasījuma par valsts, kurai jānodod lieta kompetentajām iestādēm procesa ierosināšanai, atbildību aspektā. Ierosinot lietu uz speciālās intereses pamata, tā varētu tikt apvienota ar prasību par personas izdošanu, savukārt, nepastāvot speciālajai interesei, lieta tiek ierosināta kopējo interešu dēļ, balstoties uz *erga omnes partes*, tādējādi vērtējot tikai prasījuma celšanas, ne izdošanas pamatu.¹⁴⁴ Neaplūkojot speciālo interesi un uzskatot, ka Beļģijai nemaz nebija tiesības lūgt izdošanu, tiesa, autores ieskatā, sašaurināja Beļģijas prasību, tādējādi arī sprieduma secinājumos nosakot, ka Habre izdošana nav kā viena no starptautiskā pārkāpuma seku novēršanas iespējām. Pastāv opcija, ja tiesa būtu vērtējusi speciālo interesi, tā būtu nonākusi pie cita slēdziena saistībā ar izdošanu kā obligātu tiesisko aizsardzības līdzekli.

Aplūkojot un analizējot, vai attiecībā uz spīdzināšanas aizliegumu un citām cilvēktiesību aizsardzības normām princips *aut dedere aut judicare* kļuvis par starptautisko paražu tiesību normu, vienprātības nav. Konkrētās lietas ietvaros ANO ST to nevērtēja, apgalvojot, ka tai nav jurisdikcijas. Lielākā daļa tiesnešu savās atsevišķajās domās pauda, ka tiesai jurisdikcija vērtēt šo jautājumu bija, tomēr neatkarīgi no tās esības *aut dedere aut judicare* princips kā starptautiskā paražu tiesību norma saistībā ar spīdzināšanas aizliegumu neesot izveidojusies.¹⁴⁵ Kā norādīts jau 1.2.2. apakšnodaļā, pastāv viedokļi, ka starptautiskajās publiskajās tiesībās ir divas metodes, lai konstatētu starptautiskās paražu tiesību statusu. Deduktīvajā metodē pietiekama ir *opinio juris* konstatēšana, savukārt induktīvajai metodei nosakot, ka tikai abu elementu (valstu prakse un *opinio juris*) esība apliecina šādas normas statusu. Kā minēts jau augstāk, autoresprāt, pirmā metode varētu tikt piemērota, kad kāda valsts pieļauj būtiskus cilvēktiesību pārkāpumus.

Līdz ar to no iepriekš minētā rodas jautājums, vai attiecībā uz spīdzināšanas aizliegumu *aut dedere aut judicare* principa piemērošanā ir nostiprinājies *opinio juris*, kas dotu pamatu to atzīt par starptautisko paražu tiesību normu. Nav šaubu, ka spīdzināšanas aizliegums ir *jus cogens*, attiecīgi arī tā ir Spīdzināšanas konvencijā kodificēta starptautiskā paražu tiesību norma, no kuras nav pieļaujama atkāpšanās,¹⁴⁶ secīgi konstatējot, ka tā ir saistoša visām valstīm neatkarīgi no tās pievienošanās Spīdzināšanas konvencijai. Situācijās, kad kāda valsts

¹⁴⁴ Nollkaemper A. Wither Aut Dedere? The Obligation to Extradite or Prosecute after the ICJ's Judgment in Belgium v Senegal. Journal of International Dispute Settlement, Volume 4, No. 3, 2013, p. 516.

¹⁴⁵ ANO ST tiesneša Abraham atsevišķās domas lietā Questions relating to the Obligation to Prosecute or Extradite (Belgium v. Senegal), I.C.J. Reports 2012, p. 476., para. 21.; ANO ST *ad hoc* tiesneša Sur nepiekrītošās atsevišķās domas lietā Questions relating to the Obligation to Prosecute or Extradite (Belgium v. Senegal), I.C.J. Reports 2012, p. 610., para. 18.

¹⁴⁶ Dienvidslāvijas Starptautiskā krimināltribunāla 10.12.1998. spriedums lietā Prosecutor v. Anto Furundzija, p. 58., 59., para. 153, 154.

pārkāpusi spīdzināšanas aizliegumu, lai efektīvi novērstu nozieguma sekas un nodrošinātu, ka noziedznieks tiek sodīts, valstīm jāveic atbilstošie un nepieciešamie pasākumi. Pēc autores domām, saistība *aut dedere aut judicare* nav uzskatāma par rīcības pienākumu, bet gan kā spīdzināšanas aizlieguma pārkāpuma sekas jeb rezultāta pienākums, citādāk, ja tas būtu tikai rīcības pienākums, ne rezultāta, nesodāmība netiktu pilnvērtīgi novērsta.¹⁴⁷ Tā kā spīdzināšanas aizliegums eksistē starptautiskajās paražu tiesībās, arī novēršanas pasākumiem, it īpaši noziedznieka sodīšanai, vajadzētu pastāvēt atsevišķi no starptautiskā līguma esības. *Aut dedere aut judicare* pienākums ir ļoti būtisks mehānisms spīdzināšanas aizlieguma pārkāpumu novēršanā starptautiskā līmenī, tāpēc attiecībā uz spīdzināšanas aizliegumu to var uzskatīt par starptautisko paražu tiesību normu.¹⁴⁸ Ja tomēr pievēršamies Spīdzināšanas konvencijai *aut dedere aut judicare* aspektā, tad, autoresprāt, tās gandrīz universālais raksturs, plaša dalība un popularitāte, balstoties, ka uz darba izstrādes brīdi Spīdzināšanas konvencijai pievienojušās 166 dalībvalstis, liecina par nospiedoša *opinio juris* esību. To pamato arī ANO ST praksē apstiprinātais – parasti, lai atzītu, ka noteikums kļuvis par vispārīgu starptautiskajās publiskajās tiesībās, nepieciešams konstatēt vajadzīgus elementus, tomēr varētu būt arī tā, ka ļoti plaši izplatīta un reprezentatīva līdzdalība konvencijā ir pietiekama pati par sevi.¹⁴⁹

3.2. Aut dedere aut judicare kā erga omnes pienākums

Aut dedere aut judicare atzīšana par *erga omnes* pienākumu, tādējādi arī noskaidrojot, vai par *aut dedere aut judicare* pārkāpumu var iestāties *erga omnes* atbildība, iespējama divās situācijās: 1) ja *aut dedere aut judicare* ir *jus cogens* norma, 2) ja *aut dedere aut judicare* ir *erga omnes* saistība.

Kā autore secināja 3.1. nodaļā, attiecībā uz spīdzināšanas aizlieguma pārkāpumu princips *aut dedere aut judicare* ieguvis starptautiskās paražu tiesību normas statusu, tomēr nevērtēja tā *jus cogens* raksturu. Kā analizēts jau 1.1.2 nodaļā, *aut dedere aut judicare* nav nostiprinājusies

¹⁴⁷ ANO ST tiesneša Cancado Trindade atsevišķās domas lietā Questions relating to the Obligation to Prosecute or Extradite (Belgium v. Senegal), I.C.J. Reports 2012, p. 505., 506, para. 44., 45.

¹⁴⁸ Dienvidslāvijas Starptautiskais krimināltribunāls attiecībā uz spīdzināšanas aizliegumu un *aut dedere aut judicare* principu noteicis, ka starptautiski noziegumi tiek vispārēji nosodīti visur, kur tie notiek, līdz ar to ikvienai valstij ir tiesības izmeklēt noziegumu, saukt pie atbildības un sodīt vai izdot šādu noziegumu izdarītājus. Skat. Dienvidslāvijas Starptautiskā krimināltribunāla 10.12.1998. spriedums lietā Prosecutor v. Anto Furundzija, p. 60, para. 156.

Aut dedere aut judicare kā starptautisko paražu tiesību normu attiecībā uz spīdzināšanas aizliegumu savā ziņojumā apstiprinājis arī ANO speciālais ziņotājs. Skat. Méndez Juan E., UN. Secretary-General., UN. Human Rights Council. Special Rapporteur on Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment. Torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment : note / by the Secretary-General. UN, 2015, p. 16, para. 44. Available: https://digitallibrary.un.org/record/801878/files/A_70_303-EN.pdf?download=1 [viewed 11.05.2019.]

¹⁴⁹ ANO ST 20.02.1969. spriedums lietā North Sea Continental Shelf (Federal Republic of Germany v. Denmark), I.C.J. Reports 1969, p. 42., para. 73.

starptautiskā paražu tiesību norma attiecībā uz visiem starptautiskiem noziegumiem, līdz ar to kvalificēt normu kā *jus cogens* attiecībā uz visiem noziegumiem nebūtu iespējams.

Juridiskajā literatūrā un tiesību doktrīnā pastāv izvirzīts viedoklis, ka starptautisko noziegumu, kuriem ir *jus cogens* raksturs, pārkāpums rada valsts *erga omnes* saistību vai nu izdot, vai saukt pie atbildības aizdomās turēto. No *jus cogens* normu rakstura izriet, ka situācijās, kad šie starptautiskie noteikumi tiek pārkāpti, jāīsteno visi pasākumi, kas ir konkrētās valsts kompetencē, lai šādu pārkāpumu novērstu un neatstātu nesodītu. Autore apstiprina savu viedokli, kas pausts 3.1. apakšnodaļā, norādot, ka viens no pienākuma *aut dedere aut judicare* izpaušmes veidiem starptautiskajās publiskajās tiesībās ir tāds, ka saistība ir *jus cogens* pārkāpuma rezultātā radušos seku novēršanas instruments, teorētiski izrietot, ka *aut dedere aut judicare* ir *jus cogens* eksistējošs elements, un tam ir piešķirams *erga omnes* raksturs attiecībā uz konkrētiem starptautiskiem noziegumiem.¹⁵⁰ Tā ir *jus cogens/ erga omnes* kombinācija, kas padara pienākumu tiesāt noziedznieku vai izdot to citai valstij par neizbēgamu un obligātu, skaidri paredzot, ka valstij, kuras rīcībā ir persona, kas pārkāpusi *jus cogens* normu,¹⁵¹ uzlikts pozitīvs pienākums neatkarīgi no aizdomās turētā noziedznieka pilsonības vai teritorijas, kurā noziegums ir paveikts, saukt personu pie atbildības vai izdot to citai valstij.¹⁵² Apgalvoto pastiprina arī speciālā ziņotāja Zdzislava Gaļicka (*Zdzislaw Galicki*) ceturtajā ziņojumā norādītais, piedāvājot pantos par *aut dedere aut judicare* ietvert kodificētu noteikumu, kas paredz saistības rašanos no *jus cogens* normām.¹⁵³ Šādu pienākumu pamatā nav obligāti jābūt starptautiskajam līgumam, kuram puse ir pievienojusies, jo norma ir spēkā pret visu sabiedrību kopumā neatkarīgi no konvencijas esības. Tādā gadījumā tas kļūst par *erga omnes* pienākumu, par kura pārkāpumu valstij iestājas *erga omnes* atbildība.

Skatot šo kopsakarā ar iepriekšējā apakšnodaļā minēto, teorētiski *aut dedere aut judicare* attiecībā uz spīdzināšanas aizliegumu būtu uzskatāma par *erga omnes* saistību, papildus norādot, ka tai ir arī *erga omnes partes* raksturs, balstoties uz tās ietveršanu starptautiskajā līgumā. Kontekstā jāuzsver, ka, ņemot vērā iepriekš veikto analīzi, tā kā *aut dedere aut judicare* pamatā ir konvencionāls instruments, kas saistošs līguma pusēm, starptautiskos līgumos tas varētu tikt kvalificēts kā *erga omnes partes* saistība, par ko citas dalībvalsts, izpildoties

¹⁵⁰ Mitchell C. *Aut Dedere, Aut Judicare: The Extradite Or Prosecute Clause in International Law*. Geneve: Graduate Institute Publications, 2011, p. 60., 63. Skat. arī Bassiouni M. C. *Searching for peace and achieving justice: the need for accountability*. Law and contemporary problems, Volume 59, No. 4, 1997, p. 17.

¹⁵¹ Goodwin G. *Crime in International Law: Obligations Erga Omnes and the Duty to Prosecute*. The Reality of International Law; Essays in Honour of Ian Brownlie. Oxford: Clarendon Press, 1999, p. 220.

¹⁵² Weatherall Th. *Jus Cogens: International Law and Social Contract*. Cambridge: Cambridge University Press, 2015, p. 372. – 375.

¹⁵³ Galicki Z. Fourth report on the obligation to extradite or prosecute (*aut dedere aut judicare*), 2011, p. 202., 203., para. 95. – 96. Available: http://legal.un.org/docs/?path=../ilc/documentation/english/a_cn4_648.pdf&lang=ESX [viewed 10.05.2019.]

noteiktiem priekšnoteikumiem, varētu prasīt *erga omnes partes* atbildību. Tomēr tādās situācijās, turklāt tas izriet arī no Pantiem par valsts atbildību, nepieciešams, lai principam izdot vai tiesāt personu šāds statuss būtu vai nu skaidri un konkrēti noteikts, vai arī netiešā formā ietverts konkrētajā konvencijā.

Izvērtējot, vai *aut dedere aut judicare* ir *erga omnes* saistība, nepieciešams atsaukties uz 2.1. apakšnodaļā analizēto pienākuma apjomu. Lai atzītu, ka *aut dedere aut judicare* ir *erga omnes* pienākums, tam ir jābūt 1) valsts pienākumam pret starptautisko kopieni (aut. piez. – šis jāskata plašāk, ka ne tikai paši pienākumi, bet gan, tos pārkāpjot, valstij ir tiesības uz aizsardzību), 2) visu valstu problēma, 3) visas valstis var uzskatīt, ka tām ir juridiska interese to aizsardzībā. Ņemot vērā darbā iepriekš apskatīto un analizēto, ka *aut dedere aut judicare* attiecībā uz visiem starptautiskiem noziegumiem nav starptautiskā paražu tiesību norma un nav arī patstāvīga *jus cogens* norma, *prima facie* var nonākt pie secinājuma, ka par *aut dedere aut judicare* pienākuma pārkāpumu, neskaitot *jus cogens* normas, neiestājas *erga omnes* atbildība. Tā kā *aut dedere aut judicare* pienākums nav starptautiskā paražu tiesību norma attiecībā uz visiem noziegumiem, tā nav saistoša visām valstīm, līdz ar to visām valstīm nav pienākums to ievērot. Turklāt ne jau pats *aut dedere aut judicare* starptautiskajā kopienā aizsargā nozīmīgas starptautiskās vērtības, bet gan saistība, kuras pārkāpuma rezultātā jāīsteno personas saukšana pie atbildības vai izdošana citai valstij. *Aut dedere aut judicare* ir pastarpināts mehānisms, kas jāizpilda starptautisku noziegumu gadījumā, kad tiek pārkāpts starptautisks līgums vai *erga omnes* saistības. Tajā pašā laikā principam nepiemīt patstāvīgs raksturs, lai viennozīmīgi apgalvotu, ka par tā pārkāpumu neiestājas *erga omnes* atbildība. Katrā situācijā tas ir jāvērtē atsevišķi, jo, piemēram, kad tiek pārkāpta *erga omnes* saistība, valstij ir tiesības prasīt šo pārkāpumu novērst, savukārt, ja valsts nesauc pie atbildības personu vai neizdod to citai valstij, tā turpina īstenot starptautisku pārkāpumu, līdz ar to šajā gadījumā par tā neizpildi, izrietot no pirmā pienākuma, kas pārkāpts, varētu prasīt *erga omnes* atbildību; veroties no aspekta, ka *erga omnes* pienākums uzskatāms par izpildes instrumentu, kura mērķis ir novērst starptautisko pārkāpumu, *aut dedere aut judicare* un *erga omnes* saistība satura ziņā atbilst viena otrai.

Tā kā *aut dedere aut judicare* principu attiecībā uz visiem noziegumiem valstis neuzskata sev par saistošu, kā rezultātā tai nav kopīgas intereses tā pārkāpuma novēršanā, kopumā par tā neizpildi, izņemot jau augstāk norādītos gadījumus, neiestājas *erga omnes* atbildība, galvenokārt tam pastāvot kā konvencionālam instrumentam, attiecīgi pie konkrētiem līgumiem eksistējot arī kā *erga omnes partes* saistībai.

KOPSAVILKUMS

Pētījuma rezultātā autore aizstāvēšanai izvirza šādas tēzes:

1. *Aut dedere aut judicare* pienākums “izdošana” neietver sevī deportācijas un slepenu personas nodošanu, savukārt “tiesāšana” jāskata plašākā nozīmē, ar to saprotot lietas iesniegšanu konkrētās valsts kompetentajām varas iestādēm nolūkā saukt personu pie atbildības, tomēr tas obligāti neietver pienākumu īstenot kriminālvajāšanu un tiesas spriešanu.
2. *Aut dedere aut judicare* pienākuma klauzulas starptautiskajos līgumos tiek iedalītas četrās kategorijās: (1) Izdošanas līgumi, (2) Viltušas konvencijas formula, (3) Ženēvas konvencijas formula un (4) Hāgas konvencijas formula. Saistībā ar tām tiesību doktrīnā nav skaidrības, vai *aut dedere aut judicare* ietvaros pastāv hierarhija, vai abi pienākumi ir līdzsvaroti. Praksē tiek izdalītas trīs kategorijas *aut dedere aut judicare* pienākuma prioritārā piemērošanā, tomēr, kad vien ir iespējams, personas izdošanai vajadzētu būt primārai.
3. Neskaitot *aut dedere aut judicare* principa ietvaros divas alternatīvās iespējas, praksē pastāv arī trešā izvēle – *aut transferere*. Viedokļi par tā izpausmi dalās, to kvalificējot kā vienu no turpmāk minētajiem: (a) personas nodošanu trešajai valstij, (b) personas nodošanu starptautiskai krimināltiesai vai tribunālam (c) gan (a), gan (b). Balstoties uz *aut transferere* mijiedarbību ar *aut dedere aut judicare*, tas attiecināms uz situāciju, kad persona tiek nodota starptautiskajai krimināltiesai vai tribunālam, jo personas nodošana trešajai valstij tiktu uzskatīta par izdošanu *aut dedere aut judicare* izpratnē.
4. Lai piemērotu *erga omnes partes* atbildību, starptautiskajā līgumā nepieciešams konstatēt ne tikai *erga omnes partes* saistības, kuras pamatā ir 1) starptautisks līgums, 2) līgumā ietvertā pienākuma pastāvēšana, 3) jebkuras līguma dalībvalsts interese (kolektīvā interese) saistības izpildē, pārkāpumu, bet arī atrunu par citas līguma dalībvalsts tiesībām prasīt un iespējamību vērst prasījumu par pārkāpējvalsts atbildību.
5. *Erga omnes partes* saistības pārkāpums automātiski nerada *locus standi* ANO Starptautiskajā tiesā, un tas nav uzskatāms un interpretējams kā kolektīvās intereses elements.
6. Vērtējot puses prasību par *aut dedere aut judicare* pārkāpumu starptautiskā līguma ietvaros, ANO Starptautiskajai tiesai jāanalizē, vai nepastāv speciālā interese, jo lietas ierosināšana uz speciālās intereses pamata sniedz iespēju apvienot prasību par personas izdošanu, savukārt, nepastāvot speciālajai interesei, lieta tiek ierosināta kopējo interešu dēļ, balstoties uz *erga omnes partes*, tādējādi vērtējot tikai prasījuma celšanas, ne izdošanas pamatu.
7. *Aut dedere aut judicare* pienākums nepastāv kā starptautiskā paražu tiesību norma uz visiem starptautiskajiem noziegumiem, jo neizpildās prakses elements “vienveidība”. Attiecībā uz cilvēktiesību pārkāpumiem un *jus cogens* normām *aut dedere aut judicare* kā starptautiskajai

paražu tiesību normai ir pietiekami noteikt nospiedošu *opino juris*, kas ir konstatējams, ņemot vērā Spīdzināšanas konvencijas popularitāti un plašo dalību tajā. Neatkarīgi no spīdzināšanas aizlieguma kodifikācijas Spīdzināšanas konvencijā un atbilstoši tā statusam starptautiskajās publiskajās tiesībās pārkāpuma gadījumos *aut dedere aut judicare* ir rezultāta, ne rīcības pienākums, tādējādi to nepieciešams īstenot, lai novērstu minētā aizlieguma pārkāpuma sekas un pilnvērtīgi nodrošinātu personas sodīšanu. Tas ir uzskatāms par spīdzināšanas aizlieguma sastāvdaļu un attiecībā uz tā pārkāpšanu arī par *erga omnes* pienākumu.

8. Attiecībā uz *jus cogens* normām *aut dedere aut judicare* ir tās elements, un tam ir piešķirams *erga omnes* raksturs, par kura pārkāpumu valsts var prasīt *erga omnes* atbildību.

9. *Aut dedere aut judicare* nav atzīstama par patstāvīgu *erga omnes* saistību tās tradicionālajā izpratnē, un par tā individuālu pārkāpumu bez pienākuma saiknes ar starptautiskajās tiesībās atzītu *erga omnes* saistību nevar prasīt *erga omnes* atbildību.

IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN AVOTU SARAKSTS

Literatūra

Monogrāfijas

1. Bassiouni M. C., Wise E. M. *Aut Dedere Aut Judicare: The Duty to Extradite or Prosecute in International Law*. Dordrecht: Martinus Nijhoff Publishers, 1995.
2. Bassiouni M. C. *International Criminal Law. Volume II: Multilateral and Bilateral Enforcement Mechanisms*. Third edition. Leiden: Brill | Nijhoff, 2008.
3. *Black's Law*, 9th edition. *Law Encyclopedia*. West Publishing, 2009.
4. Brownlie I. *Principles of Public International Law*. Seventh Edition. Oxford: Oxford University Press, 2008.
5. Cassese A. *International Law*. Second Edition. Oxford: Oxford University Press, 2005.
6. Crawford J. R. *State Responsibility*. *Max Planck Encyclopedia of Public International Law*. Oxford: Oxford University Press, 2006.
7. De Hoogh A. *Obligations Erga Omnes and International Crimes. A Theoretical Inquiry into the Implementation and Enforcement of the International Responsibility of States*. Hague: Kluwer Law International, 1996.
8. Grotius H. *De Jure Belli ac Pacis*. Book II, Chapter XXI, Section IV. English translation by Kelsey Fr. W. *On the Law of War and Peace*. Oxford: Clarendon Press/Humphrey Milford, 1925.
9. Goodwin G. *Crime in International Law: Obligations Erga Omnes and the Duty to Prosecute*. *The Reality of International Law; Essays in Honour of Ian Brownlie*. Oxford: Clarendon Press, 1999.
10. Guillaume G. *Terrorisme et droit international*. Livre: *Academie De Droit International de la Haye. A Defense of Currie's Governmental Interest Analysis*. *Recueil des cours 1989 – III*. Dordrecht: Nijhoff, 1990.
11. Ireland- Kaczorowska A. *Public International Law*. Fifth edition. Abingdon: Routledge, 2015.
12. Jurdi N.N. *The International Criminal Court and National Courts: A Contentious Relationship*. New York: Routledge, 2016.
13. Klabbers J. *International Law*. Second edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2017.
14. Kittichaisare K. *The Obligation to Extradite or Prosecute*. Oxford: Oxford University Press, 2018.
15. *Latīņu – latviešu vārdnīca*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība, 1955.

16. Lauterpacht E. *International Law Reports*. Volume 125. Fédération Nationale des Déportés et Internés Résistants et Patriotes et al v. Barbie. Cambridge: Grotius Publications Limited, 2004.
17. Mitchell C. *Aut Dedere, Aut Judicare: The Extradite Or Prosecute Clause in International Law*. Geneve: Graduate Institute Publications, 2011.
18. Nowak M., McArthur E. *The United Nations Convention against Torture: A Commentary*. Oxford: Oxford University Press, 2008.
19. Pictet S. J. *The Geneva Conventions of 12 August 1949: Commentary*. volume IV. Geneve: International Committee of the Red Cross, 1958.
20. Ragazzi M. *The Concept of International Obligations Erga Omnes*. Oxford: Oxford University Press, 2000.
21. Rāta A. *Latīņu valoda juristiem*. Rīga: Zvaigzne, 1991.
22. Shearer I. A. *Extradition in International Law*. Manchester: Manchester University Press, 1971.
23. Tams J. Ch. *Enforcing Obligations Erga Omnes in International Law*. New York: Cambridge University Press, 2005.
24. Thirlway H. *The Sources of International Law*. Oxford: Oxford University Press, 2014.
25. Weatherall Th. *Jus Cogens: International Law and Social Contract*. Cambridge: Cambridge University Press, 2015.

Zinātniskie raksti

1. Azubuike L. *International Law Regime Against Piracy*. *Annual Survey of International & Comparative Law*. Volume 15, Issue 1, 2009.
2. Bassiouni M. C. *Searching for peace and achieving justice: the need for accountability*. *Law and contemporary problems*, Volume 59, No. 4, 1997.
3. Feit M. *Responsibility of the State under International Law for the Breach of Contract Committed by a StateOwned Entity*. *Berkeley Journal Internattional Law*, Volume 128, 2010.
4. Ferreira da Rocha A.,Carvalho C., Machry F. G., Rigon V. B. P. *The obligation to extradite or prosecute (aut dedere aut judicare)*. *UFRGS Model United Nations Journal*, 2013.
5. Hovell D. *The Authority of Universal Jurisdiction*. *The European Journal of International Law* Volume 29, No. 2. Oxford University Press, 2018.
6. Kelly M. J. *Cheating Justice by Cheating Death: The Doctrinal Collision for Prosecuting Foreign Terrorists – Passage of Aut Dedere Aut Judicare into Customary Law and Refusal to Extradite Based on the Death Penalty*. *Arizona Journal of International and Comparative Law*, Volume 20., No. 32, 2003.

7. Lemos Mejía G. D. On 'obligations erga omnes partes' in public international law: 'erga omnes' or 'erga partes'? ARS BONI ET AEQUI (AÑO 10 N° 1), 2014.
8. Moyo M.P. Final Report on the Obligation to Extradite or Prosecute (Aut Dedere Aut Judicare) (Int'l L. Comm'n). Cambridge University Press, International Legal Materials, Volume 54, No. 4, 2015.
9. Nollkaemper A. Wither Aut Dedere? The Obligation to Extradite or Prosecute after the ICJ's Judgment in Belgium v Senegal. Journal of International Dispute Settlement, Volume. 4, No. 3, 2013.
10. Philippe X. The principles of universal jurisdiction and complementarity: how do the two principles intermesh? International Review of the Red Cross, Volume 88, No. 862, 2006.
11. Plachta M. The Lockerbie Case: the role of the Security Council in enforcing the principle aut dedere aut judicare. European Journal of International Law, Volume 12, No.1, 2001.
12. Sicilianos L. A. The Classification of Obligations and the Multilateral Dimension of the Relations of International Responsibility. European Journal of International Law, Volume 13, No. 5, 2002.
13. Talmon S. Determining Customary International Law: The ICJ's Methodology between Induction, Deduction and Assertion. The European Journal of International Law, Volume 26, No. 2, 2015.
14. Weiss Brown E. Invoking State Responsibility in the Twenty-First Century. Georgetown Law Faculty Publications and Other Works, 96 Am. J. Int'l L., 2002.
15. Weatherall Th., Andenas M. International court of justice: questions relating to the obligation to extradite or prosecute (belgium v senegal) judgment of 20 July 2012. The International and Comparative Law Quarterly, Volume 62, No. 3, 2013.

Starptautisko tiesību komisijas dokumenti

1. Galicki Z. The obligation to extradite or prosecute (aut dedere aut judicare). Preliminary report. Document A/CN.4/571. United Nations, 2006. Available: http://legal.un.org/ilc/documentation/english/a_cn4_571.pdf [last viewed: 12.04.2019.]
2. Galicki Z. Fourth report on the obligation to extradite or prosecute (aut dedere aut judicare). Document A/CN.4/648. United Nations, 2011. Available: http://legal.un.org/docs/?path=../ilc/documentation/english/a_cn4_648.pdf&lang=ESX [last viewed 10.05.2019.]
3. International Law Commission. Draft Code of Crimes against the Peace and Security of Mankind with commentaries, 1996. United Nations, 2005. Available:

http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/7_4_1996.pdf [last viewed 12.04.2019]

4. International Law Commission. Draft articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts, with commentaries, 2001. Available: http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/9_6_2001.pdf [last viewed 08.05.2019.]

5. International Law Commission. Draft conclusions on identification of customary international law, with commentaries. United Nations, 2018. Available: http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/1_13_2018.pdf [last viewed 03.05.2019.]

6. International Law Commission. The obligation to extradite or prosecute (aut dedere aut judicare). Final Report of the International Law Commission. United Nations, 2014. Available: http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/reports/7_6_2014.pdf [last viewed 15.04.2019.]

7. Starptautisko tiesību komisija. Valstu atbildība par starptautiski prettiesisku rīcību, 2001. Pieejams: [https://vvc.gov.lv/image/catalog/dokumenti/Responsibility%20of%20States%20for%20Internationally%20Wrongful%20Acts%20\(2001\).docx](https://vvc.gov.lv/image/catalog/dokumenti/Responsibility%20of%20States%20for%20Internationally%20Wrongful%20Acts%20(2001).docx) [pēdējo reizi aplūkots 17.04.2019.]

Interneta resursi un citi avoti

1. Amnesty International. Genocide: The legal basis for universal jurisdiction, 2001. Available: <https://www.amnesty.org/download/Documents/128000/ior530102001en.pdf> [last viewed 12.04.2019.]

2. Cassel D. Universal Criminal Jurisdiction, 2017. Available: https://www.americanbar.org/groups/crsj/publications/human_rights_magazine_home/human_rights_vol31_2004/winter2004/irr_hr_winter04_universal/ [last viewed 11.04.2019.]

3. Committee against torture. Suleymane Guengueng et al. v Senegal, communication No. 181/2001, 2006. Available: <https://www.atlas-of-torture.org/en/document/04su808a0xb9fh17pwi7vcayvi?page=1> [last viewed 21.04.2019.]

4. Council of the European Union. The AU-EU Expert Report on the Principle of Universal Jurisdiction. Document 8672/1/09/REV1, 2009. Available: <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%208672%202009%20REV%201> [last viewed 13.04.2019.]

5. Danelius H. Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment. United Nations, 2008. Available: https://www.un.org/ruleoflaw/files/Convention%20against_Torture.pdf [29.04.2019.]
6. De Wet E. Invoking obligations erga omnes in the twenty-first century: Progressive developments since Barcelona Traction, 2013. Available: https://repository.up.ac.za/bitstream/handle/2263/52752/DeWet_Invoking_2013.pdf?sequence=1 [last viewed 17.04.2019.]
7. ICRC. Commentary on the First Geneva Convention: Convention (I) for the Amelioration of the Condition of the Wounded and Sick in Armed Forces in the Field. 2016. Available: <https://ihl-databases.icrc.org/ihl/full/GCI-commentary> [last viewed 12.04.2019.]
8. Méndez Juan E., UN. Secretary-General., UN. Human Rights Council., Special Rapporteur on Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment. Torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment : note / by the Secretary-General. United Nations, document No. A/70/303, 2015. Available: https://digitallibrary.un.org/record/801878/files/A_70_303-EN.pdf?download=1 [last viewed 11.05.2019.]
9. Panov M. S. The obligation aut dedere aut judicare ('extradite or prosecute') in international law: scope, content, sources and applicability of the obligation 'extradite or prosecute. University of Birmingham, 2016. Available: <https://etheses.bham.ac.uk/id/eprint/6521/1/Panov16PhD.pdf> [last viewed 13.04.2019.]
10. Plachta M. Contemporary problems of extradition: human rights, grounds for refusal and the principle aut dedere aut judicare. Available: https://www.unafei.or.jp/publications/pdf/RS_No57/No57_11VE_Plachta1.pdf [last viewed 16.04.2019.]
11. Rožej M. Z., Foakes J. International Criminals: Extradite or Prosecute? London: Chatman House, 2013. Available: https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/public/Research/International%20Law/0713_bp_prosecute.pdf [last viewed 12.04.2019.]
12. Study by the Secretariat. The obligation to extradite or prosecute (aut dedere aut judicare). Survey of multilateral instruments which may be of relevance for the work of the International Law Commission on the topic "The obligation to extradite or prosecute (aut dedere aut judicare)". United Nations. Document A/CN.4/630., 2010. Available: http://legal.un.org/docs/?path=../ilc/documentation/english/a_cn4_630.pdf&lang=ESX [last viewed 15.04.2019.]

13. Uchkunova I. Belgium v. Senegal: Did the Court End the Dispute between the Parties? EJIL, 2012. Available: <https://www.ejiltalk.org/belgium-v-senegal-did-the-court-end-the-dispute-between-the-parties/> [last viewed 22.04.2019.]
14. United Nations. Materials on the responsibility of states for internationally wrongful acts. Document No. ST/LEG/SER B/25. New York: United Nations, 2012. Available: <http://legal.un.org/legislativeseries/documents/Book25/Book25.pdf> [last viewed 17.04.2019.]
15. Useful english dictionary, 2012. Interpretation of locus standi. Available: http://useful_english.enacademic.com/238087/locus_standi [last viewed 08.05.2019.]
16. Wendland L. A Handbook on State Obligations under the UN Convention against Torture. Geneva: The Association for the Prevention of Torture, 2002. Available: https://www.apr.ch/content/files_res/A%20Handbook%20on%20State%20Obligations%20under%20the%20UN%20CAT.pdf [last viewed 20.04.2019.]

Normatīvie akti

1. Konvencija par naudas viltošanas apkarošanu. Pieņemta 20.04.1929.
2. Otrā Montevideo konvencija par izdošanu. Parakstīta Montevideo 26.12.1933
3. Konvencija par nelikumīgu narkotisko vielu apriti. Pieņemta 26.06.1936.
4. ANO Starptautiskās tiesas statūti. Latvijas Vēstnesis, 20 (6106), 29.01.2018
5. Ženēvas konvencijas par attieksmi pret karagūstekņiem. Latvijas Vēstnesis, 52 (2627), 05.04.2002.
6. Ženēvas konvencijas par sauszemes bruņoto spēku ievainoto un slimo stāvokļa uzlabošanu. Latvijas Vēstnesis, 46 (2621), 22.03.2002.
7. Ženēvas konvencijas par civilpersonu aizsardzību kara laikā. Latvijas Vēstnesis, 60 (2635), 19.04.2002.
8. Ženēvas konvencijas par jūras bruņoto spēku ievainoto, slimo un kuģu avārijās cietušo stāvokļa uzlabošanu. Latvijas Vēstnesis, 48 (2623), 27.03.2002.
9. Eiropas Padomes konvencija Nr. 24 par izdošanu. Latvijas Vēstnesis, 91/92 (806/807), 09.04.1997.
10. Vīnes konvencija par starptautisko līgumu tiesībām. Latvijas Vēstnesis, 52 (2817), 03.04.2003.
11. Konvencija par cīņu pret nelikumīgu gaisakuģu sagrābšanu. Latvijas Vēstnesis, 89/90 (804/805), 08.04.1997.
12. Konvencija par ceļu satiksmes negadījumiem piemērojamo likumu. Latvijas Vēstnesis, 244/246 (2155/2157), 30.06.2000.

13. Konvencija par prettiesisku darbību apkarošanu civilās aviācijas drošības jomā. Parakstīta Monreālā 23.09.1971.
14. Eiropas Konvencija par terorisma apkarošanu. Latvijas Vēstnesis, 92/95 (1552/1555), 24.03.1999.
15. ANO Jūras tiesību konvencija. Latvijas Vēstnesis, 183 (3131), 17.11.2004.
16. Konvencija pret spīdzināšanu un citiem nežēlīgas, necilvēcīgas vai pazemojošas izturēšanās vai sodīšanas veidiem. Latvijas Vēstnesis, 135 (4533), 30.08.2011.

Juridiskās prakses materiāli

Starptautisko tiesu prakse

1. Pastāvīgās Starptautiskās Tiesas 07.09.1927. spriedums lietā S.S. Lotus (France v. Turkey), PCIJ (Series A) No. 10.
2. ANO Starptautiskās tiesas 18.12.1951. spriedums lietā Fisheries case (United Kingdom v. Norway), I.C.J. Reports 1951
3. ANO Starptautiskās tiesas 20.02.1969. spriedums lietā North Sea Continental Shelf (Federal Republic of Germany v. Denmark), I.C.J. Reports 1969
4. ANO Starptautiskās tiesas 05.02.1970. spriedums lietā Barcelona Traction, Light and Power Company, Limited (Belgium v. Spain), I.C.J. Reports 1970
5. ANO Starptautiskās tiesas tiesneša Schwebel atsevišķās domas par 10.05.1984. rīkojumu par pagaidu pasākumiem lietā Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America), I.C.J. Reports 1984
6. ANO Starptautiskās tiesas 27.06.1986. spriedums lietā Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America), I.C.J. Reports 1986
7. ANO Starptautiskās tiesas tiesneša Schwebel atsevišķās domas lietā Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America), I.C.J. Reports 1986
8. Eiropas Cilvēktiesību Tiesas 18.12.1986. spriedums lietā Bozano v. France (iesnieguma Nr. 9990/82)
9. ANO Starptautiskās tiesas tiesnešu Evensen, Tarassov, Guillaume and Aguilar Mawdsley kopējā deklarācija par 14.04.1992. rīkojumu par pagaidu pasākumiem lietā Questions of Interpretation and Application of the 1971 Montreal Convention arising from the Aerial Incident at Lockerbie (Libyan Arab Jamahiriya v. United States of America), I.C.J. Reports 1992

10. ANO Starptautiskās tiesas tiesneša Weeramantry viedoklis par 14.04.1992. rīkojumu par pagaidu pasākumiem lietā Questions of Interpretation and Application of the 1971 Montreal Convention arising from the Aerial Incident at Lockerbie (Libyan Arab Jamahiriya v. United States of America), I.C.J. Reports 1992
11. ANO Starptautiskās tiesas 30.06.1995. spriedums lietā East Timor (Portugal v. Australia), I.C.J. Reports 1995
12. ANO Starptautiskās tiesas 08.07.1996. konsultatīvais atzinums lietā Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons, I.C.J. Reports 1996
13. ANO Starptautiskās tiesas tiesneša Weeramantry atsevišķās domas lietā Gabčíkovo-Nagymaros Project (Hungary/Slovakia), I.C.J. Reports 1997
14. Dienvidslāvijas Starptautiskā Krimināltribunāla 10.12.1998. spriedums lietā Prosecutor v. Anto Furundzija
15. ANO Starptautiskās tiesas tiesneša Gilbert Guillaume atsevišķās domas Arrest Warrant lietā (Democratic Republic of the Congo v. Belgium), I.C.J. Reports 2002.
16. ANO Starptautiskās tiesas tiesnešu Higgins, Kooijmans un Buergenthal kopējās atsevišķās domas lietā Arrest Warrant (Democratic Republic of the Congo v. Belgium), I.C.J. Reports, 2002
17. ANO Starptautiskās tiesas 09.07.2004. konsultatīvais atzinums lietā Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory, I.C.J. Reports 2004
18. ANO Starptautiskās tiesas tiesneša Simma atsevišķās domas lietā Armed Activities on the Territory of the Congo (Democratic Republic of the Congo v Uganda), I.C.J. Reports 2005
19. ANO Starptautiskās tiesas 03.02.2006. spriedums lietā Armed Activities on the Territory of the Congo (New Application: 2002) (Democratic Republic of the Congo v. Rwanda), I.C.J. Reports 2006
20. ANO Starptautiskās tiesas tiesneša Dugard atsevišķās domas lietā Armed Activities on the Territory of the Congo (New Application: 2002) (Democratic Republic of the Congo v. Rwanda), I.C.J. Reports 2006
21. Interamerikas Cilvēktiesību tiesas 22.09.2006. spriedums lietā Goiburú et al. v. Paraguay.
22. ANO Starptautiskās tiesas 26.02.2007. spriedums lietā Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro), I.C.J. Reports 2007
23. ANO Starptautiskās tiesas 20.07.2012. spriedums lietā Questions relating to the Obligation to Prosecute or Extradite (Belgium v. Senegal), I.C.J. Reports 2012

24. ANO Starptautiskās tiesneša Yusuf atsevišķās domas lietā Questions relating to the Obligation to Prosecute or Extradite (Belgium v. Senegal), I.C.J. Reports 2012
25. ANO Starptautiskās tiesas tiesneša Abraham atsevišķās domas lietā Questions relating to the Obligation to Prosecute or Extradite (Belgium v. Senegal), I.C.J. Reports 2012
26. ANO Starptautiskās tiesas *ad hoc* tiesneša Sur nepiekrītošās atsevišķās domas lietā Questions relating to the Obligation to Prosecute or Extradite (Belgium v. Senegal), I.C.J. Reports 2012
27. ANO Starptautiskās tiesas tiesneša Cancado Trindade atsevišķās domas lietā Questions relating to the Obligation to Prosecute or Extradite (Belgium v. Senegal), I.C.J. Reports 2012
28. ANO Starptautiskās tiesas tiesneša Skotnikov atsevišķās domas lietā Questions relating to the Obligation to Prosecute or Extradite (Belgium v. Senegal), I.C.J. Reports 2012
29. ANO Starptautiskās tiesas tiesneša Xue nepiekrītošās atsevišķās domas lietā Questions relating to the Obligation to Prosecute or Extradite (Belgium v. Senegal), I.C.J. Reports 2012
30. ANO Starptautiskās tiesas tiesneša Donoghue deklarācija lietā Questions relating to the Obligation to Prosecute or Extradite (Belgium v. Senegal), I.C.J. Reports 2012
31. ANO Starptautiskās tiesas tiesneša Owada atsevišķās domas lietā Questions relating to the Obligation to Prosecute or Extradite (Belgium v. Senegal), I.C.J. Reports 2012

DOKUMENTĀRĀ LAPA

Bakalaura darbs “Aut dedere aut judicare principa saistība ar erga omnes atbildību starptautiskajās publiskajās tiesībās” izstrādāts LU Juridiskajā fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors: Sintija Platā _____

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītājs: lektors Mg. iur. Māris Lejnīeks _____

Darbs iesniegts Starptautisko un Eiropas tiesību zinātņu katedrā _____

Metodiķe: Ilze Leonoviča _____